

การทำอนุสัญญาขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศ

การทำสนธิสัญญาตามหลักการทั่วไปได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยมาตรา 405 และมาตราถัดไปของสนธิสัญญาแวร์ซาย ค.ศ. 1919 เกี่ยวกับการทำอนุสัญญาขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศ ซึ่งกำหนดให้องค์การมีหน้าที่ร่างอนุสัญญาหรือข้อแนะนำเกี่ยวกับการคุ้มครองกรรมกร องค์การกรรมกรระหว่างประเทศได้ก่อตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาแวร์ซาย ลงวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1919 และจัดให้มีการประชุมทุกปี ที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของรัฐสมาชิกรัฐละ 4 ราย เป็นผู้แทนของรัฐบาล 2 นาย ผู้แทนฝ่ายนายจ้าง 1 นาย ผู้แทนกรรมกร 1 นาย ที่ประชุมมีหน้าที่พิจารณาร่างอนุสัญญาหรือข้อแนะนำขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศ โดยมติของที่ประชุมจะต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากเป็นจำนวน 2 ใน 3 ของผู้เข้าประชุมทั้งหมด

มาตรา 19 ข้อ 5 กำหนดให้รัฐสมาชิกขององค์การเสนอร่างอนุสัญญาหรือข้อแนะนำต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในอันที่จะให้สัตยาบันและใช้บังคับตามอนุสัญญาต่อไปภายใน 1 ปี

การทำอนุสัญญาขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศแตกต่างกับวิธีทำสัญญาทั่วไปอยู่ 3 ประการ คือ

1. สนธิสัญญาทั่วไปต้องมีการลงนามก่อนให้สัตยาบัน แต่สำหรับอนุสัญญาขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศไม่มีการลงนามโดยผู้แทนของรัฐ เมื่อที่ประชุมลงมติแล้ว ประธานที่ประชุมกับผู้อำนวยการสำนักงานกรรมกรระหว่างประเทศเป็นผู้ลงนามเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อความในอนุสัญญา

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้สัตยาบันซึ่งสนธิสัญญาโดยปกติต้องมีการให้สัตยาบัน โดยมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร หรือวางสัตยาบันสารระหว่างรัฐคู่สัญญา แต่สำหรับอนุสัญญาขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศไม่มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร เพียงแต่รัฐมนตรีต่างประเทศแจ้งต่อองค์การว่า อำนาจนิติบัญญัติได้เห็นชอบตามสนธิสัญญาก็เป็นการเพียงพอแล้ว

3. การทำสนธิสัญญาโดยทั่วไปต้องได้รับความยินยอมจากรัฐคู่สัญญา แต่สำหรับอนุสัญญากรรมกรระหว่างประเทศ ผู้แทนของรัฐที่ไม่เห็นด้วยหรือรัฐที่ไม่มีผู้แทนของตนเข้าร่วมประชุมด้วยก็จำเป็นจะต้องนำเอาอนุสัญญา

นี้ไปให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัย ซึ่งอาจจะต้องยอมรับ แม้ว่าผู้แทนของตนจะออกเสียงไม่เห็นชอบด้วยก็ตาม

ข้อสงวน (Reservation)

ข้อสงวน หมายถึงข้อความซึ่งรัฐคู่สัญญาได้ประกาศออกมาว่าตนไม่ผูกพันในข้อความหนึ่งข้อความใดในสนธิสัญญา หรือตนเข้าใจความหมายของข้อกำหนดอย่างไร หรือตนรับจะปฏิบัติแต่เพียงบางส่วน โดยปกติรัฐคู่สัญญามีสิทธิตั้งข้อสงวนได้ เว้นแต่สนธิสัญญานั้นได้ระบุดังข้อสงวนไว้ ฝรั่งเศสเคยตั้งข้อสงวนในกฎบัตรแอตแลนติก วันที่ 4 เมษายน 1949 และในการเข้าร่วมในอนุสัญญาเจนีวา วันที่ 29 เมษายน 1958 เกี่ยวกับไหลทวีปเยอรมันตะวันตกเคยตั้งข้อสงวนในสนธิสัญญาความร่วมมือ ฝรั่งเศสกับเยอรมัน วันที่ 22 มกราคม 1963

การตั้งข้อสงวนจะกระทำได้เฉพาะสนธิสัญญาหลายฝ่าย เช่น สนธิสัญญาประเภทกฎหมาย นอกจากตัวสนธิสัญญาจะกำหนดห้ามไว้อย่างชัดเจนเอง ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเคยให้ความเห็นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 1951 ว่า คู่สัญญาอาจจะตั้งข้อสงวนได้ ถ้าหากข้อสงวนนั้นไม่ขัดต่อจุดมุ่งหมายของสนธิสัญญานั้น ในอนุสัญญากรุงเฮกฉบับต่าง ๆ และกรรมสารอนุญาโตตุลาการ ค.ศ. 1928 ก็ได้มีการตั้งข้อสงวนไว้

สำหรับสนธิสัญญาสองฝ่าย ความเห็นทั่วไปเห็นว่าไม่น่าจะกระทำได้ Rivier นักกฎหมายชาวสวิสให้เหตุผลว่าการตั้งข้อสงวนในสัญญาสองฝ่ายนั้น ก็เหมือนกับการปฏิเสธการให้สัตยาบันพร้อมกับเสนอเงื่อนไขใหม่ซึ่งจะมีผลต่อเมื่อคู่สัญญายอมรับ สหรัฐเคยปฏิเสธไม่ยอมรับข้อสงวนของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1929 เกี่ยวกับข้อตกลงชำระหนี้สินของสงคราม ลงวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1926

ขั้นตอนการตั้งข้อสงวน

การตั้งข้อสงวนอาจจะกระทำในระยะเวลาต่าง ๆ กัน ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็น

1. การตั้งข้อสงวนในขณะที่ลงนามในสนธิสัญญา ซึ่งเป็นการตั้งข้อสงวนในขณะที่ได้มีการลงนามในสนธิสัญญา เป็นประโยชน์ในแง่ที่ทำให้คู่สัญญา

ได้ทราบข้อสงวนก่อน เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 ซึ่งมีอยู่ 13 ฉบับ แต่ใน 11 ฉบับจาก 13 ฉบับได้ถูกตั้งข้อสงวนในขณะที่ลงนาม

2. การตั้งข้อสงวนในขณะที่ให้สัตยาบัน เป็นการตั้งข้อสงวนในขณะที่มีการวางสัตยาบันสาร การตั้งข้อสงวนในลักษณะนี้ก่อให้เกิดความไม่สะดวก เพราะเป็นการตั้งข้อสงวนล่าช้าไป เนื่องด้วยการเจรจาหยุดแล้วไม่สามารถต่อรองกันได้อีก และคู่สัญญาอื่นจะทำได้ก็แต่เพียงยอมรับหรือปฏิเสธสนธิสัญญานั้นทั้งฉบับ

การตั้งข้อสงวนก่อนให้สัตยาบันมีอยู่เสมอ เพราะสัญญาบางชนิด รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ สภานิติบัญญัติอนุมัติก่อนที่ฝ่ายบริหารจะให้สัตยาบัน และสภานิติบัญญัติอาจจะอนุมัติ โดยมีเงื่อนไขได้ ซึ่งก็ต้องตั้งขึ้นเป็นข้อสงวนในการให้สัตยาบัน

การตั้งข้อสงวนก่อนเข้าร่วมเป็นภาคีสถิตินธิสัญญา หมายถึง มีสนธิสัญญาที่ใช้บังคับกับรัฐอื่นอยู่ก่อนแล้ว แต่สนธิสัญญาดังกล่าวเปิดโอกาสให้รัฐอื่นเข้าร่วมด้วยและรัฐที่ขอเข้าร่วมอาจตั้งข้อสงวนในการขอเข้าร่วมไว้ โดยอาจจำกัดข้อผูกพันหรือขอบเขตที่ตนจะต้องปฏิบัติ

อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วย กฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 19 ระบุว่า รัฐคู่สัญญาย่อมตั้งข้อสงวนได้ เว้นแต่

1. สนธิสัญญานั้นเองได้ห้ามไว้
2. สนธิสัญญาได้กำหนดกรณีที่ตั้งข้อสงวนได้
3. ข้อสงวนขัดต่อวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของสนธิสัญญา

มาตรา 20 อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญากล่าวว่า ถ้าหากสนธิสัญญาอนุญาตให้มีการตั้งข้อสงวนได้ การตั้งข้อสงวนไม่จำเป็นต้องให้รัฐคู่สัญญาอื่นทำการยอมรับแต่ถ้าหากสนธิสัญญาไม่ระบุอนุญาตไว้ การตั้งข้อสงวนจะมีผลก็ต่อเมื่อมีรัฐคู่สัญญาอื่นทำการรับอย่างน้อย 1 รัฐ และหากสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดเป็นอย่างอื่น การรับข้อสงวนอาจจะเกิดขึ้นโดยปริยายก็ได้ กล่าวคือรัฐคู่สัญญาอื่น ๆ ไม่ได้ทำการคัดค้านข้อสงวนภายในระยะเวลาสิบสองเดือนนับแต่ได้รับแจ้งข้อสงวนให้ทราบ หรือนับแต่ตนได้แสดงเจตนาให้สนธิสัญญามีผลบังคับแก่ตนแล้วแต่ว่าระยะใดเป็นระยะเวลาที่หลังที่สุด

มาตรา 23 ระบุว่า การตั้งข้อสงวนหรือการรับข้อสงวน หรือการคัดค้านการตั้งข้อสงวนต้องทำเป็นหนังสือและแจ้งไปให้รัฐคู่สัญญาทราบ การตั้งข้อสงวนตอนลงนามแก่สนธิสัญญาที่ต้องให้สัตยาบัน รัฐที่ตั้งข้อสงวนต้องยืนยันอีกครั้งหนึ่งและถือว่าข้อสงวนได้มีขึ้นตอนที่รัฐได้ยืนยัน

ผลการตั้งข้อสงวน

มาตรา 21 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาได้ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ตั้งข้อสงวนกับรัฐคู่สัญญาอื่น ๆ ย่อมเป็นไปตามข้อสงวน แต่สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐคู่สัญญาอื่น ๆ นั้น ย่อมเป็นไปตามสนธิสัญญาทุกประการ แต่ถ้ามีการตั้งข้อสงวนและรัฐคู่สัญญาอื่น ๆ ทำการคัดค้าน ข้อสงวนนี้ไม่ใช่บังคับแก่รัฐที่คัดค้านกับรัฐที่ตั้งข้อสงวน

หลักที่ถือว่าการตั้งข้อสงวนจะบังคับรัฐที่คัดค้านไม่ได้ ยังระบุในมติขององค์การแพนอเมริกัน ลงวันที่ 23 ธันวาคม 1938 นอกจากนั้นในการประชุมครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศและคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญพิเศษของสันนิบาตชาติยังเห็นพ้องว่า การตั้งข้อสงวนจะมีผลก็ต่อเมื่อคู่สนธิสัญญาทุกฝ่ายยินยอมเช่นเดียวกับหลักการในกฎหมายแพ่ง การตั้งข้อสงวน รัฐที่ตั้งข้อสงวนอาจจะขอถอนคืนข้อสงวนของตนได้ เว้นแต่

การเก็บรักษาสนธิสัญญา (Depositary)

ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับสนธิสัญญาหลายฝ่ายสนธิสัญญามักจะระบุเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เก็บรักษาสนธิสัญญาเพื่อสะดวกในการรวบรวมเอกสารและเผยแพร่ไปให้รัฐภาคีทราบ ผู้เก็บรักษาสนธิสัญญาอาจจะเป็นรัฐหนึ่งหรือหลายรัฐก็ได้ หรืออาจจะเป็นองค์การระหว่างประเทศหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงขององค์การนั้น ในปัจจุบันเลขาธิการองค์การสหประชาชาติหรือเลขาธิการสภายุโรปได้รับมอบหน้าที่ให้เป็นผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา

มาตรา 77 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาได้กำหนดหน้าที่ผู้เก็บรักษาสนธิสัญญาในกรณีสนธิสัญญาหรือคู่ภาคีสนธิสัญญาไม่ได้ตกลงเป็นอย่างอื่นคือ

1. เก็บรักษาต้นฉบับเดิมของสนธิสัญญาและใบมอบอำนาจเต็มที่
ได้รับมอบ

2. จัดทำสำเนาต้นฉบับ และต้นฉบับอื่น ๆ ของสนธิสัญญาเป็น
ภาษาอื่นตามที่สนธิสัญญากำหนดและส่งมอบให้ภาคีสถิติสัญญาและรัฐ
ที่มีคุณสมบัติเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญา

3. รับการลงนามสนธิสัญญา รับและเก็บรักษาเอกสารหนังสือแจ้งและ
เอกสารติดต่อที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญา

4. ตรวจสอบว่าหนังสือลงนาม เอกสารหนังสือแจ้งหรือเอกสารติดต่อ
ที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสมในกรณีจำเป็นให้
เสนอเรื่องให้รัฐที่เป็นปัญหาพิจารณา

5. แจ้งภาคีสถิติสัญญาและรัฐที่มีคุณสมบัติเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญา
ให้ทราบถึงการทำหนังสือแจ้งและเอกสารติดต่อที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญา

6. แจ้งให้รัฐที่มีคุณสมบัติเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาทราบถึงวันที่ได้รับ
หนังสือลงนามหรือเอกสารการให้สัตยาบัน การยอมรับการให้ความเห็นชอบ
หรือการเข้าร่วมตามจำนวนครบถ้วนในการบังคับใช้สนธิสัญญา

7. จัดทะเบียนสนธิสัญญากับสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ

8. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่อนุสัญญากรุงเวียนนากำหนด

บางครั้งก็มีการมอบอำนาจให้รัฐหลายรัฐเป็นผู้เก็บรักษาสนธิสัญญา
เช่น สนธิสัญญาโมสโค วันที่ 25 กรกฎาคม 1963 เกี่ยวกับการห้ามทดลอง
อาวุธนิวเคลียร์ในอวกาศ อนุสัญญาฉบับนี้มีรัฐ 3 รัฐ เป็นผู้จัดทำ เริ่มแรกคือ
สหรัฐ รัสเซีย และอังกฤษ แต่เปิดโอกาสให้รัฐอื่นเข้าร่วมได้ และให้รัฐ 3 รัฐ
เป็นผู้เก็บรักษาสนธิสัญญาและตั้งแต่สนธิสัญญาฉบับนี้การมอบให้หลาย
รัฐเป็นผู้เก็บรักษาก็ได้นำมาใช้ในสนธิสัญญาฉบับอื่นอีกหลายฉบับ เช่น
สนธิสัญญาอวกาศวันที่ 27 มกราคม 1967 ข้อตกลงเกี่ยวกับการช่วยเหลือ
นักบินอวกาศวันที่ 22 เมษายน 1968 สนธิสัญญาห้ามการแพร่ขยายกัมมัน
ตภาพรังสีวันที่ 1 กรกฎาคม 1968 อนุสัญญาการปราบปรามการขโมยเครื่องบิน
วันที่ 15 ธันวาคม 1970 อนุสัญญาปลอดนิวเคลียร์ใต้ทะเลวันที่ 11 กุมภาพันธ์
1971 อนุสัญญาห้ามการใช้อาวุธเชื้อโรครวันที่ 10 เมษายน 1972 อนุสัญญา
กรุงเวียนนากำหนดว่า ผู้รักษาสถิติสัญญาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม

ในกรณีปัญหาซึ่งอาจจะเกิดขึ้น เพราะมีรัฐใดรัฐหนึ่ง คัดค้านการกระทำของผู้เก็บรักษาสันธิสัญญาหรือเห็นว่าผู้เก็บรักษาสันธิสัญญาละเว้นที่จะกระทำการอันควรกระทำ ในกรณีนี้ผู้เก็บรักษาสันธิสัญญา จะต้องแจ้งปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่รัฐภาคีทราบหรือในกรณีจำเป็นจะต้องแจ้งต่อองค์กรที่มีอำนาจขององค์การระหว่างประเทศนั้น

ผลของสนธิสัญญา

สนธิสัญญาย่อมผูกพันคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้¹ หลักดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับนับถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เพราะการที่รัฐต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาก็เหตุผลที่ว่า การทำสัญญาเกิดขึ้นจากเจตนาของคู่สัญญาเช่นเดียวกับหลักการในทางกฎหมายแพ่ง นักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่าการต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาเป็นเหตุผลทางด้านศีลธรรมหรือความจำเป็นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างรัฐเป็นจารีตประเพณีที่ยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศและถือปฏิบัติเรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน (Pacta Sunt Servanda) ในสมัยนั้นการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ยังไม่มีหลักคำประกันที่แน่นอนจึงเพียงแต่ให้ผู้ทำสัญญาสาบานตนว่าจะปฏิบัติตามสนธิสัญญา ต่อมาเมื่อศาสนาคริสต์เริ่มมีอิทธิพล โป๊ปก็พยายามบังคับให้คู่สนธิสัญญาปฏิบัติตามข้อตกลง ถ้ากษัตริย์องค์ใดไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาฝ่ายศาสนาก็อาจจะลงโทษกษัตริย์ได้โดยประกาศว่า เป็นคนนอกศาสนา² มาตรา 27 อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญากำหนดว่า รัฐจะอ้างกฎหมายภายในของตนเพื่อไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาไม่ได้ นอกจากนั้นในคำปรารภของกฎบัตรสหประชาชาติยังกล่าวว่า “เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติ ได้ตั้งเจตจำนงที่จะเคารพต่อข้อผูกพันซึ่งปวงชนเกิดมาจากสนธิสัญญา” ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้เข้ามามีส่วนช่วยให้มีการปฏิบัติตามสนธิสัญญา

¹คำพิพากษาของศาลประจําตุลาการระหว่างประเทศ วันที่ 25 พ.ค. 1926 ในคดี Chorzow

² L.Kuns. Sanction in International Law in Ann Journ of Int. Law, 1980 p.324.

โดยหลักทั่วไปสนธิสัญญาจะมีผลใช้บังคับก็เฉพาะในดินแดนของ รัฐคู่สัญญา แต่ปัญหาอาจจะเกิดขึ้น ถ้ารัฐคู่สัญญามีเมืองขึ้นหรือมีรัฐได้อารักขา หรือมีดินแดนใดอาณัติในส่วนที่เกี่ยวกับเมืองขึ้นได้เคยมีวิธีการปฏิบัติกัน ระหว่างประเทศในรูปต่าง ๆ สนธิสัญญาบางฉบับอาจจะใช้บังคับแก่รัฐและ เมืองขึ้นของคู่สัญญาพร้อมกันไปด้วย เช่น สนธิสัญญาสันติภาพแต่รัฐคู่ สัญญาไม่ประสงค์จะให้ใช้บังคับแก่เมืองขึ้นของตน ก็อาจจะตั้งข้อสงวนไว้ ก็ได้ หรือในกรณีที่ต้องการให้ใช้บังคับแก่เมืองขึ้นด้วย ก็อาจจะประกาศให้ ทราบในขณะที่ลงนามหรือในขณะที่ให้สัตยาบัน หรือในขณะที่ขอเข้าร่วมในสนธิ สัญญา

ผลของสนธิสัญญาที่เกี่ยวกับองค์กรของรัฐ (ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ) ตามความเห็นส่วนใหญ่ถือว่า สนธิสัญญาไม่สามารถใช้บังคับแก่ ประชาชนได้โดยตรงเหมือนกับกฎหมายภายใน เพราะสนธิสัญญากำหนดข้อ ผูกพันระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น โดยรัฐมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันที่ กำหนดในสนธิสัญญา ซึ่งอาจจะออกเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับภายในเพื่อให้ สนธิสัญญานั้นมีผลใช้บังคับโดยตรงแก่พลเมืองของตนหรือบางที่รัฐอาจจะ ประกาศใช้สนธิสัญญาให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เลย เช่นประเทศฝรั่งเศส จนถึง ค.ศ. 1940 ศาลฝรั่งเศสจะยอมรับใช้สนธิสัญญาให้บังคับเป็นกฎหมาย ได้ก็ต่อเมื่อสนธิสัญญานั้นได้มีการประกาศเป็นทางการอย่างถูกต้องแล้ว หาก มีการขัดกันระหว่างข้อความในสนธิสัญญากับกฎหมายภายในที่มีอยู่ก่อน หรือออกมาภายหลัง สนธิสัญญาดังกล่าวก็ยังมีผลบังคับเป็นกฎหมาย แม้จะ ขัดกับกฎหมายภายในก็ตาม มาตรา 26, 28 ของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1946 ระบุว่า สนธิสัญญาที่ได้รับการให้สัตยาบันตามกฎหมายและประกาศในหนังสือ ราชการแล้วย่อมมีค่าเหนือกว่ากฎหมายภายใน

ในเรื่องนี้มีความคิดเห็นระหว่างนักนิติศาสตร์แตกต่างกันอยู่ 2 พวก

พวกแรก เป็นนักกฎหมายที่ยึดถือทฤษฎีเอกภาพ เช่น Duguit, G.Scelle มีความเห็นว่า สนธิสัญญาย่อมมีผลใช้บังคับแก่ประชาชนโดยตรง ไม่จำเป็นที่รัฐจะต้องออกเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับภายในอีก เพียงแต่ประกาศ สนธิสัญญาให้ประชาชนทราบก็เพียงพอแล้ว เพราะกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในมีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พวกสอง ยึดถือทฤษฎีเคียงคู่เช่น Laban, Triepel และ Anzilotti สนับสนุนความคิดที่ว่า สนธิสัญญามีผลบังคับโดยตรงต่อรัฐเท่านั้นจะใช้บังคับต่อประชาชนได้ก็ต่อเมื่อรัฐได้แปลงสนธิสัญญาให้เป็นกฎหมายภายใน จึงจะใช้บังคับแก่ประชาชนได้ บิสมาร์กเคยปฏิเสธไม่ยอมให้พลเมือง Schelsigw-Holstein ลงประชามติว่าจะอยู่กับเดนมาร์กหรือปรัสเซีย ซึ่งสิทธิในการลงประชามติดังกล่าวกำหนดอยู่ในสนธิสัญญากรุงปารีส ระหว่างออสเตรีย-ปรัสเซีย ลงวันที่ 23 สิงหาคม 1866 (มาตรา 5) โดยอ้างเหตุผลว่า สนธิสัญญาใช้บังคับแก่รัฐเท่านั้น ประชาชนไม่มีสิทธิจะมาอ้างสิทธิหรือประโยชน์ในสนธิสัญญาสำหรับประเทศไทยถือหลักว่าถ้าสนธิสัญญาไม่ขัดกับกฎหมายภายในก็อาจจะประกาศใช้ได้ แต่ถ้าขัดกับกฎหมายภายในก็ต้องเสนอรัฐสภาออกเป็นกฎหมายให้เป็นไปตามสนธิสัญญา

ในบางกรณีรัฐไม่อาจจะประกาศใช้สนธิสัญญาไปได้เลยแต่จะต้องออกเป็นกฎหมายภายในเสียก่อนเช่น กรณีการให้สินเชื่อกู้ยืม ซึ่งรัฐจำเป็นต้องขออนุมัติรัฐสภาออกเป็นกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจตุลาการ ศาลมีหน้าที่ 2 ประการคือ บังคับใช้ สนธิสัญญา และมีหน้าที่ตีความสนธิสัญญา

ผลของสนธิสัญญาต่อผู้ที่ไม่ใช่ภาคีสมาชิกสนธิสัญญา

โดยหลักการแล้ว สนธิสัญญาย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น ผลในทางกฎหมาย ย่อมจำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้เป็นฝ่ายในสัญญา จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือประโยชน์แก่บุคคลภายนอกไม่ได้ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายโบราณที่ว่า *Res inter alios acta nec nocere nec prodere potest* ศาลอนุญาโตตุลาการ ซึ่งตัดสินโดย Max Huber ในคดีเกาะ Palmas เมื่อวันที่ 4 เมษายน 1928

ระหว่างสหรัฐกับฮอลแลนด์ได้กล่าวว่า สนธิสัญญาปารีส วันที่ 10 ธันวาคม 1898 ซึ่งยุติสงครามระหว่างสเปนกับสหรัฐอเมริกา โดยสเปนยอมยกดินแดนในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทั้งเกาะ Palmas แก่สหรัฐอเมริกา จะยกมาเป็นข้ออ้างในกรณีพิพาทต่อเกาะดังกล่าวไม่ได้ เพราะฮอลแลนด์ไม่ได้เป็นคู่สนธิสัญญาด้วย และเกาะนี้โดยพฤตินัยฮอลแลนด์ได้เข้าไปครอบครองตั้งแต่ ค.ศ. 1677 หลังจากสเปนได้สละทิ้งไปและก่อนที่จะมีสนธิสัญญาปารีสฉบับดังกล่าวด้วย

อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 34 กล่าวว่า สนธิสัญญาย่อมไม่ก่อให้เกิดหน้าที่หรือสิทธิแก่รัฐที่สามนอกจากรัฐที่สามจะยินยอม ยกเว้นสนธิสัญญาบางฉบับที่เป็นการรวบรวมจารีตประเพณีระหว่างประเทศหรือหลักการทางกฎหมายที่ยอมรับโดยประเทศวิไลทั้งหลายมาบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาซึ่งอาจจะใช้บังคับกับรัฐที่ไม่ได้เป็นคู่สนธิสัญญาได้ เพราะจารีตประเพณีมีคุณค่าทางกฎหมายที่รัฐต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามอยู่แล้ว ศาลอาชญากรรมสงครามนูเรมเบิร์กได้เคยตัดสินว่า อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1929 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้บาดเจ็บและเจ็บป่วยในสนามรบและเชลยศึก ใช้บังคับกับรัฐที่มีได้เป็นภาคีสัญญาเพราะหลักการที่บัญญัติในอนุสัญญาเจนีวาเป็นหลักมนุษยธรรมที่ยอมรับในประเทศวิไลทั้งหลาย แม้ไม่ได้เป็นภาคีก็ใช้บังคับได้

หลักการที่ยอมรับว่าสนธิสัญญาย่อมมีผลผูกพันต่อเพียงเฉพาะรัฐคู่สัญญาเท่านั้น มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่สนธิสัญญาอาจจะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายแก่รัฐที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญา ซึ่งอาจจะเป็นการก่อให้เกิดสิทธิแก่รัฐที่สามที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญา หรือก่อให้เกิดภาระแก่รัฐที่สาม

1. สนธิสัญญาที่ก่อให้เกิดสิทธิแก่รัฐที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญา ได้แก่

ก. สนธิสัญญาเกี่ยวกับการคมนาคม เมื่อรัฐหลายรัฐทำสัญญาเกี่ยวกับการคมนาคม โดยเฉพาะการคมนาคมในแม่น้ำหรือทะเล กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคมนาคมยอมรับให้สิทธิแก่รัฐอื่นที่ไม่ได้ร่วมเป็นภาคีสัญญา ได้รับประโยชน์จากสนธิสัญญานั้นตามหลัก *erga omnes* ซึ่งเป็นหลัก

การให้สิทธิในการผ่านช่องแคบหรือคลองระหว่างประเทศแก่ทุกประเทศที่มีได้เป็นคู่สนธิสัญญา เช่น สนธิสัญญากรุงคอนสแตนติโนเปิล กำหนดให้รัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีสนธิสัญญาสามารถเดินเรือผ่านได้ สนธิสัญญาแมนไฮม์ ให้สิทธิแก่รัฐริมแม่น้ำไรน์ เดินเรือได้ ซึ่งสวิสเซอร์แลนด์มิได้เป็นภาคีสนธิสัญญา แต่ก็มีสิทธิเดินเรือได้รับประโยชน์จากสนธิสัญญานี้ด้วย

ข. สนธิสัญญาป้องกันเอกราชของรัฐ หมายถึงสนธิสัญญาที่รัฐหนึ่งซึ่งมีกำลังทางทหารทำสัญญาระหว่างกันเพื่อป้องกันมิให้รัฐใดรัฐหนึ่งเสียเอกราชโดยรัฐที่ได้รับการคุ้มครองนั้นไม่ได้เป็นภาคีในสนธิสัญญา เช่นในปี ค.ศ. 1921 อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และญี่ปุ่น ประกันเอกราชของอัลบาเนีย ค.ศ. 1932 อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ประกันเอกราชของออสเตรีย

ค. กำหนดให้ความอนุเคราะห์ยิ่ง หมายถึงข้อกำหนดที่ระบุไว้ในสนธิสัญญาระหว่างรัฐ 2 รัฐซึ่งเป็นภาคีในสนธิสัญญา กำหนดว่าตนจะปฏิบัติต่อภาคีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอย่างที่ดีกว่าที่ได้ให้หรือจะให้ได้ให้แก่รัฐอื่นอันเป็นคุณแก่รัฐนั้นมากที่สุด โดยปกติข้อกำหนดดังกล่าวมักจะมิได้อยู่ในสนธิสัญญาเกี่ยวกับการค้า การเดินเรือ ความสัมพันธ์เกี่ยวกับกงสุล ศาสนาพิธีกรรมระหว่างประเทศ เคยพิพากษาในคดีสิทธิของชาวอเมริกันในโมร็อกโกเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 1952 ยอมรับความถูกต้องของข้อกำหนดให้ความอนุเคราะห์ยิ่ง

2. สนธิสัญญาก่อให้เกิดภาระแก่รัฐที่สาม โดยหลักการแล้วสนธิสัญญาจะก่อให้เกิดภาระแก่คู่สัญญาเท่านั้น จะไปก่อให้เกิดภาระแก่รัฐที่สามไม่ได้ หลักการดังกล่าวมีข้อยกเว้นบางกรณี ได้แก่

ก. สนธิสัญญาเกี่ยวกับบทบัญญัติกำหนดสภาพดินแดน เช่น อนุสัญญาระหว่าง อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ลงวันที่ 15 มีนาคม 1856 กำหนดให้เกาะ Aland ซึ่งเป็นของฟินแลนด์ เป็นดินแดนที่เป็นกลาง เพราะถือว่าดินแดนดังกล่าวเป็นจุดยุทธศาสตร์เป็นประโยชน์ร่วมกันของประเทศในยุโรปที่จะให้เกาะดังกล่าวเป็นเขตปลอดทหาร อนุสัญญานี้ใช้บังคับแก่สวีเดนและฟินแลนด์ แม้ว่าทั้งสองประเทศจะไม่ได้เป็นภาคีสนธิสัญญาก็ตาม

ข. การสร้างรัฐใหม่ของคู่สัญญาก่อให้เกิดผลผูกพันแก่รัฐที่ไม่ได้เป็น

คู่สัญญาด้วย เช่นสนธิสัญญาสันติภาพแวร์ซายส์วันที่ 28 มิถุนายน 1919 สร้างเมืองคันทซิกส์

ค. สนธิสัญญาเกี่ยวกับการคมนาคมทางทะเล รัฐที่มีได้เป็นคู่สนธิสัญญาจำเป็นต้องปฏิบัติตาม จะปิดกั้นไม่ยอมให้เรือชาติอื่นผ่าน โดยถือว่าตนไม่ได้เป็นคู่สนธิสัญญาไม่ได้ เช่น สนธิสัญญาแวร์ซายส์ให้คลองคิส เป็นคลองเปิดแก่ทุกชาติ ศาลประจักษ์พยานระหว่างประเทศได้ประกาศว่า ทุกชาติมีสิทธิจะเดินเรือโดยเสรีในคลองคิส

ง. มาตรา 2 (6) ของกฎบัตรสหประชาชาติกำหนดให้ชาติที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติปฏิบัติตามหลักการของสหประชาชาติเท่าที่จำเป็นแก่การธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ

การตีความในสนธิสัญญา

หลังจากได้ทำสนธิสัญญาแล้ว ต่อมากู่สนธิสัญญาได้โต้แย้งความหมายขอบเขตหรือถ้อยคำที่เคลือบคลุมไม่กระจ่างของสนธิสัญญา ก็จะต้องมีการตีความสนธิสัญญาเพื่อค้นหาเจตนาของคู่สัญญาหรือวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา ศาลระหว่างประเทศจะยึดหลักในการตีความสนธิสัญญาไว้หลายทาง เช่น หลักของ Vattel ที่ว่า ไม่ต้องตีความในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องตีความ (เพราะข้อความชัดเจนอยู่แล้ว) หลักของความสุจริตโดยมุ่งแสวงหาเจตนาของคู่สนธิสัญญาเป็นหลักในการตีความ ถ้าการตีความตามตัวอักษรไม่ตรงตามความมุ่งหมายของสนธิสัญญา ก็ต้องถือความหมายของสนธิสัญญาเป็นหลักในการตีความ การตีความต้องเป็นไปในทางที่จะมิให้สนธิสัญญาขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ Sir Arnold Macnair เห็นว่า เอกสารต่าง ๆ ที่จะนำมาพิจารณานั้น ต้องเป็นเอกสารที่คู่สนธิสัญญาทุกฝ่ายยินยอมหรือในบางกรณีถ้อยคำในสนธิสัญญาคลุมเครือ ก็อาจจะใช้วิธีเปรียบเทียบจากสนธิสัญญาอื่น ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น ศาลอนุญาโตตุลาการได้ตัดสินเมื่อ 27 เมษายน 1911 เกี่ยวกับความหมายของคำว่า “เหล้าองุ่นใหม่” ตามสนธิสัญญาการค้าระหว่างอิตาลีกับสวิสเซอร์แลนด์ ลงวันที่ 19 เมษายน 1892 ได้ระบุให้เหล้าใหม่ต้องเสียภาษีแพงกว่าเหล้าเก่า แต่ไม่ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับเหล้าองุ่นใหม่ไว้ให้

ชัดเจน ศาลอนุญาโตตุลาการจึงพิจารณาความหมายของแหล่งจู่ใหม่โดยใช้วิธีเปรียบเทียบจากสนธิสัญญาซึ่งสวิสเซอร์แลนด์ทำไว้กับบอสเนียฮิรัโกวีซึ่งมีข้อความระบุว่าแหล่งจู่ใหม่คือแหล่งที่เก็บไว้ไม่เกิน 2 ปี

การตีความสนธิสัญญาอาจจะกระทำได้โดยวิธีทางระหว่างประเทศ หรือวิธีทางภายใน

การตีความโดยวิธีทางระหว่างประเทศ หมายถึงการตีความโดยองค์การระหว่างประเทศซึ่งอาจเป็นศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ การตีความโดยวิธีทางภายในเป็นการตีความโดยรัฐบาลของภาคีสัญญาหรือศาลภายในของรัฐคู่สนธิสัญญาซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปขัดแย้ง เช่นเกิดจากการตีความตกลงร่วมกันของภาคีหรือโดยปริยาย เช่นมีการปฏิบัติตามสนธิสัญญาของภาคีสัญญาเหมือนกันทุกฝ่าย

การตีความโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรืออนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ในการตีความหมายของสนธิสัญญาก็อาจมอบกรณีพิพาทให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นผู้ตีความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 13 (2) กติกาสันนิบาตชาติมาตรา 36 ของศาลประจำยุติธรรม ระหว่างประเทศและมาตรา 36 (2) แห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศกำหนดว่า รัฐที่พิพาทกันในเรื่องตีความในสนธิสัญญาย่อมสามารถเสนอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้ชี้ขาดได้ หรือในกรณีที่สนธิสัญญากำหนดให้ศาลอนุญาโตตุลาการหรือบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้ตีความในสนธิสัญญาก็ให้เป็นไปตามนั้น

สำหรับการตีความโดยรัฐบาลหรือศาลภายในของรัฐคู่สัญญา ถ้าเป็นการตีความโดยรัฐบาล ก็อาจจะออกมาในรูปกฎหมาย กฎฎีกาหรือกฎกระทรวง และในการพิพาทภาคีในรัฐบางกรณีศาลของรัฐคู่สัญญาก็อาจจำเป็นต้องตีความสนธิสัญญาเพื่อประกอบการพิจารณาคดี การตีความแต่ฝ่ายเดียวดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องของรัฐคู่สัญญาที่ตีความจะนำมาใช้ยันกับฝ่ายอื่นไม่ได้

หลักเกณฑ์ในการตีความสนธิสัญญาจะต้องพิจารณาโดยทั่วไป

1. ตัวสนธิสัญญา

2. การปฏิบัติของคู่สัญญา

3. งานเตรียมร่างสนธิสัญญาและเหตุการณ์แวดล้อมในขณะที่ทำสัญญา

ในกรณีสนธิสัญญามีการแปลหลายภาษาซึ่งความหมายของแต่ละภาษาอาจจะไม่ตรงกัน ศาลระหว่างประเทศได้พิจารณาคดีเกี่ยวกับอนุสัญญากรุงโลซาน ค.ศ. 1923 ซึ่งได้แปลไว้เป็น 2 ภาษา แต่ต้นฉบับดั้งเดิมเป็นภาษาฝรั่งเศสศาลเห็นว่า จะต้องพิจารณาตามต้นฉบับ คือ ภาษาฝรั่งเศส การแปลความหมายสนธิสัญญาศาลยังเห็นว่าถ้ามีหลายภาษาควรจะต้องถึงความหมายอย่างแคบซึ่งสอดคล้องกับเจตนาของคู่สัญญา

สถาบันกฎหมายระหว่างประเทศได้ให้ความเห็นในการตีความเมื่อเดือนเมษายน 1956 ว่าการตีความสนธิสัญญาต้องตีความตามความหมายอย่างธรรมดา ธรรมดา นอกจากจะเห็นเป็นอย่างอื่นและจะต้องพิจารณาข้อความรวมกันทั้งหมดโดยยึดหลักความสุจริตและสอดคล้องกับหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ศาลอาจจะพิจารณาโดยใช้หลักฐานอื่น เช่นการเตรียมงานขึ้นต้นของสนธิสัญญา เอกสารต่าง ๆ ที่คู่สัญญาขอรับการปฏิบัติของคู่สัญญาภายหลังสนธิสัญญาใช้บังคับแล้วและพิจารณาวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมายของสนธิสัญญาประกอบด้วยและจะต้องตีความตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในขณะที่มีการตีความ

การตีความสนธิสัญญาไม่จำเป็นจะต้องเป็นการตีความเฉพาะสนธิสัญญาระหว่างรัฐเท่านั้นบางที่อาจจะเป็นการตีความสนธิสัญญาก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศหรือสนธิสัญญาเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การก็ได้

บทบัญญัติในการตีความสนธิสัญญา มาตรา 31, 32 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ระบุว่า

1. การแปลความต้องแปลโดยสุจริตตามความหมายอย่างธรรมดาของตัวบททั้งหมดโดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของสนธิสัญญาด้วย

2. ตัวบททั้งหมดเมื่อแปลสนธิสัญญาจะต้องรวมทั้งอารัมภบทและภาคผนวกของสนธิสัญญาด้วยตลอดทั้งความตกลงอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญานี้รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ซึ่งภาคีฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายได้ทำขึ้นในโอกาสทำสนธิสัญญาและภาคีฝ่ายอื่นยอมรับว่าเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญา

๓. นอกจากตัวบททั้งหมดยังต้องพิจารณาถึงความตกลงอื่น ๆ ตลอดจนการปฏิบัติอันคู่สัญญาได้ทำภายหลังเกี่ยวกับการแปลความหมายและในการบังคับใช้สนธิสัญญาและหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับในความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญา

4. อาจจะนำวิธีอื่นมาประกอบในการตีความเช่น งานเตรียมร่างสนธิสัญญาและสภาพเหตุการณ์ในขณะทำสนธิสัญญามาประกอบการพิจารณาด้วย ในการพิจารณาตีความถ้ากระทำได้หลายทางจะต้องเลือกในทางที่จะก่อให้เกิดผลที่จะให้มีการใช้สนธิสัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยหลักทั่วไปถือว่ารัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตย ในการตีความสนธิสัญญา กล่าวคือ รัฐที่ใช้สนธิสัญญาเป็นผู้ตีความเองซึ่งโดยปกติเป็นหน้าที่ของกระทรวงต่างประเทศ ในฝรั่งเศสรัฐมนตรีต่างประเทศมีอำนาจในการตีความสนธิสัญญา ในกรณีศาลยุติธรรมในประเทศไม่แน่ใจในความหมายของสนธิสัญญาก็อาจจะร้องขอให้กระทรวงต่างประเทศพิจารณาตีความสนธิสัญญาได้ ในบางครั้งรัฐคู่สัญญาก็อาจจะหาวิธีตีความสนธิสัญญาโดยร่วมกันวางหลักเกณฑ์ในการตีความที่ทุกฝ่ายยอมรับแต่ในกรณีที่คู่สัญญาไม่สามารถหาแนวทางที่ตกลงร่วมกันได้เพราะคู่สัญญาตีความหมายของสนธิสัญญาแตกต่างกัน คู่สัญญาก็อาจจะต้องนำปัญหาการตีความให้ฝ่ายที่ ๓ พิจารณาตัดสิน ฝ่ายที่ ๓ อาจจะเป็นศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศซึ่งมีองค์กรรับผิดชอบด้านการตีความเช่น องค์การกรรมระหว่างประเทศ

ความสมบูรณ์ของสนธิสัญญา

สนธิสัญญาเป็นนิติกรรมชนิดหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นโมฆะไม่สมบูรณ์ได้ ความไม่สมบูรณ์อาจเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาเป็นไปไม่ได้ หรือขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หรือขาดเจตนาของคู่สนธิสัญญาก็ได้แต่เงื่อนไขความสมบูรณ์ของสนธิสัญญานั้นต้องพิจารณาในขณะที่มีการทำสนธิสัญญานั้นเอง (คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินเกี่ยวกับสิทธิการผ่านในดินแดนอินเดียเมื่อวันที่ 12 เมษายน 1960)

สนธิสัญญาอาจจะเป็นโมฆะได้ในกรณีดังนี้

1. สนธิสัญญาที่ปฏิบัติไม่ได้ เช่น สนธิสัญญายกดินแดนที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ หรือไม่มีอำนาจที่จะทำสนธิสัญญาได้ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่ง

ได้รับการกำปรกันให้เป็นกลางถาวร ข้อมไม่มีสิทธิทำสัญญาพันธมิตรทางทหารกับรัฐอื่น ๆ อันเป็นการละเมิดหน้าที่ของรัฐที่เป็นกลางถาวร หรือรัฐภาคีสัญญาไม่อยู่ในสภาพกฎหมายที่จะทำสนธิสัญญานั้นได้เช่น มาตรา 20 กติกาสนธิสัญญาห้ามสมาชิกสันนิบาตชาติทำสนธิสัญญาที่ขัดกับวัตถุประสงค์ของสันนิบาตชาติ

2. สนธิสัญญาขัดกับหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ (JUS COGENS) หลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ (JUS COGENS) เริ่มเป็นที่รู้จักนับตั้งแต่มีการกล่าวอ้างจากคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1968 และอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยสนธิสัญญามาตรา 69 ได้กล่าวว่าสนธิสัญญาถือว่าไม่มีผลถ้าในขณะทำสัญญา สัญญานั้นขัดกับหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ หลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นหลักเกณฑ์ที่ยอมรับและรับรองโดยประชาคมระหว่างประเทศของรัฐโดยส่วนรวมในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ ซึ่งจะยกเว้นไม่ได้และจะถูกแก้ไขได้โดยเกิดหลักเกณฑ์ใหม่ของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน มาตรา 64 กำหนดว่าถ้าเกิดหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่ สนธิสัญญาที่มีอยู่ซึ่งขัดกับหลักการที่เกิดขึ้นใหม่ย่อมไม่มีผลและสิ้นสุด

ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศไว้อย่างแน่ชัด แม้แต่นักนิติศาสตร์ทั้งหลายก็ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องนี้ซึ่งอาจเป็นการเปิดช่องให้รัฐผู้สัญญาที่ต้องการบอกเลิกสัญญากล่าวอ้างหลัก JUS COGENS เพื่อให้สัญญาไม่มีผล แต่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าหลักเกณฑ์บังคับ เช่น หลักเกณฑ์การใช้กำลังระงับข้อพิพาทหลักการไม่รุกรานประเทศอื่น หลักการเกี่ยวกับกรรมกรองสิทธิมนุษยชน หลักการเกี่ยวกับมนุษยธรรม เช่นการปฏิบัติต่อเชลยศึกหลักการเกี่ยวกับศีลธรรม เช่นห้ามการล้างาส โจรสลัด ก้าวร้าวเสียด เคยมีสนธิเบงชนิดที่ขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สนธิสัญญาแบ่งแยกดินแดนของรัฐอื่น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินว่าสนธิสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1815 ซึ่งทำระหว่างรัสเซียกับออสเตรีย เพื่อจะแบ่งโปแลนด์ไม่มีผลนอกจากนั้นสนธิสัญญากรุงนาก็ถือว่าขัดกับความสงบเรียบร้อยของสังคมระหว่างประเทศและหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติ เคยมีกรณีพิพาทระหว่างสหรัฐกับบริษัท KBRPP ของเยอรมัน โดยบริษัท KBRPP ได้นำเอาเชลยศึกที่เยอรมันจับได้ไปทำงานในโรงงานผลิตอาวุธของตน

อันเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามใช้เชลยศึกทำงานเกี่ยวกับการสงคราม บริษัท KRUPP อ้างสนธิสัญญาระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศส แต่ศาลอาชญากรรมสงครามเห็นว่าสนธิสัญญาดังกล่าวขัดต่อหลักของกฎหมายระหว่างประเทศไม่มีผลใช้บังคับนอกจากนั้นในคดี CHINN ผู้พิพากษาของศาลแถลงว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะไม่พิจารณาสนธิสัญญา ซึ่งขัดต่อศีลธรรมอันดีถึงกระนั้นก็ดี ยังมีนักนิติศาสตร์บางท่าน เช่น P. GUGGENHEIN มีความเห็นแตกต่างกับนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เขาเห็นว่าเงื่อนไขความสมบูรณ์ของสนธิสัญญา ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา แม้ว่าวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาจะขัดกับหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ ก็ยังถือว่าสนธิสัญญามีความสมบูรณ์อยู่

3. ข้อผูกพันที่ระบุในสนธิสัญญาของรัฐคู่สัญญาขัดกับสนธิสัญญาซึ่งรัฐคู่สัญญานั้นได้ทำไว้กับผู้อื่น หรือรัฐนั้นไม่อยู่ในสภาพกฎหมายที่จะทำสัญญาเช่นนั้นได้

4. สนธิสัญญาที่ขาดเจตนาโดยมีการบังคับข่มขู่หรือใช้กำลัง ถ้ากระทำต่อรัฐกฎหมายระหว่างประเทศยังถือว่ามีความสมบูรณ์ เช่นกรณีการทำสัญญาสันติภาพแม้ว่าจะมีการบังคับหรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลัง ถ้ารัฐที่แพ้สงครามไม่ยินยอมทำสนธิสัญญาสันติภาพ สัญญาสันติภาพดังกล่าวก็ยังถือว่าสมบูรณ์อยู่ แต่ถ้ามการบังคับหรือข่มขู่กระทำต่อบุคคล ย่อมถือว่าสนธิสัญญานั้นไม่สมบูรณ์ เช่นฝรั่งเศสชาติที่ 1 ปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามสนธิสัญญาแมดริด เพราะพระองค์ได้ลงนามในสนธิสัญญาขณะเป็นนักโทษของ CHARLES-GUINOT ในปี ค.ศ. 1903 ญี่ปุ่นได้บังคับผู้ทำการเจรจาของเกาหลีให้เซ็นสัญญายอมให้เกาหลีเป็นรัฐภายใต้อารักขาของญี่ปุ่น โดยทำการทรมานให้อดอาหารจนกว่าจะยินยอมเช่นเดียวกัน ในปี ค.ศ. 1939 เยอรมันได้ทรมานประธานาธิบดี HACHA ของเชโกสโลวาเกีย จนต้องลงนามในสนธิสัญญาวันที่ 14 มีนาคม 1939 ยอมให้เชโกสโลวาเกียเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของเยอรมัน

อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 52 ระบุว่า สนธิสัญญาที่สร้างขึ้นโดยการบังคับหรือการคุกคามที่จะใช้กำลัง โดยละเมิดหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งบัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ถือว่าไม่สมบูรณ์ การคุกคามจะต้องเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มิฉะนั้นสัญญาสันติภาพที่ผู้แพ้ต้องยอมกระทำต่อผู้ชนะก็จะไม่สมบูรณ์ด้วยแต่หลักการทั่วไปยังถือว่าสัญญาสันติภาพดังกล่าวมีความสมบูรณ์

มีปัญหว่าสนธิสัญญาที่ได้กระทำโดยถูกข่มขู่หรือใช้กำลังซึ่งได้เกิดขึ้นก่อนอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 จะถือว่าไม่สมบูรณ์ได้หรือไม่

นักนิติศาสตร์ บางท่านเห็นว่าสนธิสัญญาไม่ว่าจะกระทำในสมัยใด ถ้าเป็นการถูกข่มขู่ หรือใช้กำลังก็สามารถถูกยกเลิกได้ทั้งสิ้น

แต่นักนิติศาสตร์ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหตุผลของการที่ไม่ยอมรับสนธิสัญญาที่ได้กระทำขึ้นโดยถูกข่มขู่ หรือใช้กำลังซึ่งถือว่าไม่สมบูรณ์นั้น มีผลจากหลักการที่ยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งห้ามการใช้กำลังถือว่าการทำสงครามเป็นสิ่งที่ไม่ชอบนั้นได้เริ่มก่อตัวขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยได้มีการก่อตั้งองค์การสันนิบาตชาติขึ้น ซึ่งองค์การดังกล่าวมีจุดประสงค์ที่จะให้สมาชิกขององค์การงดเว้นการใช้กำลังในการแก้ไขข้อพิพาท มติของสมัชชาสันนิบาตชาติ วันที่ 11 มีนาคม 1932 แนะนำให้สมาชิกขององค์การไม่ยอมรับการกระทำ หรือสนธิสัญญาที่กระทำโดยการใช้อำนาจรุกรานของญี่ปุ่นที่กระทำต่อจีน หลังจากนั้นได้เกิดสนธิสัญญา BRIAND-KELLOGG ขึ้น ซึ่งสาระสำคัญของสนธิสัญญาเป็นก้าวใหม่ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือว่า การใช้กำลังเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ กฎบัตรสหประชาชาติได้ระบุห้ามการใช้กำลังระบับข้อพิพาทและถือว่าการใช้กำลังเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นที่ยอมรับเป็นหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศตั้งแต่นั้นมา

ฉะนั้น สนธิสัญญาที่กระทำโดยการถูกข่มขู่ หรือใช้กำลังจะถือว่าไม่สมบูรณ์ และอาจบอกเลิกได้นั้น จะต้องกระทำภายหลังที่หลักการห้ามการใช้กำลังเป็นที่ยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศเสียก่อน (นับตั้งแต่กฎบัตรสหประชาชาติมีผลบังคับใช้) มิฉะนั้นแล้วสนธิสัญญาที่กระทำในสมัยอาณานิคม ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาโดยการถูกบังคับก็ต้องถูกยกเลิกหมด ซึ่งก็จะเกิดการเรียกร้องเลิกสัญญากันไม่มีที่สิ้นสุด ในอดีตที่ผ่านมาได้เคยมีการบอกเลิกสัญญาที่ได้มาโดยการข่มขู่หลายครั้ง ข้อตกลงฝรั่งเศส-ไทย วันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 ยกเลิกข้อตกลงกำหนดเขตแดนที่กระทำในปี ค.ศ. 1941 ระหว่างฝรั่งเศส-ไทย ซึ่งฝรั่งเศสได้ทำไปเพราะถูกข่มขู่จากญี่ปุ่น ให้ยกดินแดนบางส่วนของเขมรให้ไทย

สนธิสัญญาระหว่างเยอรมันตะวันตกกับเชโกสโลวาเกีย เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 1973 ประกาศยกเลิกข้อตกลงมุนิกที่ทำเมื่อ 29 กันยายน 1938 โดยระบุว่าเพราะได้กระทำโดยถูกข่มขู่จากเยอรมันในสมัยฮิตเลอร์

การบอกเลิกตามตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นการบอกเลิกโดยการสมยอมระหว่างคู่กรณีเอง

5. สนธิสัญญาที่ทำด้วยความสำคัญผิดในสาระสำคัญหรือถูกกลั่นแกล้ง ถือว่าขาดเจตนา (มาตรา 49 อนุสัญญากรุงเวียนนา) แต่ถ้าโดยสภาพของเหตุการณ์ รัฐควรจะต้องรู้ถึงความเข้าใจผิด หรือรัฐได้มีส่วนช่วยให้เกิดความผิดพลาดโดยการกระทำของตน จะยกเป็นข้ออ้างไม่ได้ เช่นกรณีพิพาทระหว่างบราซิลกับฝรั่งเศส เกี่ยวกับสนธิสัญญา Utrecht ค.ศ. 1713 ซึ่งกำหนดแม่น้ำ 2 สายขึ้นเป็นพรมแดนระหว่างบราซิลและกียานาฝรั่งเศส แต่ปรากฏว่ามีแม่น้ำจริงเพียงสายเดียว ถือเป็นกรณีสำคัญผิดที่ทำให้สนธิสัญญาเป็นโมฆะ แต่ถ้าความผิดพลาดอยู่ที่การร่างข้อความในสนธิสัญญา ยังไม่กระทบกระเทือนต่อความสมบูรณ์ของสนธิสัญญา ความผิดพลาดอาจจะแก้ไขได้ (มาตรา 49 อนุสัญญากรุงเวียนนา)

6. สนธิสัญญาไม่สมบูรณ์ ถ้าผู้แทนของรัฐคู่สัญญากระทำไปโดยคอร์รัปชัน ถือว่าขาดการยินยอมของรัฐคู่สัญญา (มาตรา 50 อนุสัญญากรุงเวียนนา)

การสิ้นสุดของสนธิสัญญา

สนธิสัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อได้ปฏิบัติตามไปแล้ว สนธิสัญญาก็ถือว่าสิ้นสุดลง เช่นการยกดินแดนให้แก่อีกรัฐหนึ่ง สำหรับสนธิสัญญาที่คู่สัญญา ต้องปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประจำ ถือว่าสิ้นสุดได้ด้วยสาเหตุ 7 ประการ กล่าวคือ

1. คู่สัญญายินยอมตกลงเลิกสัญญา
2. คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญา
3. การเลิกสัญญาเพราะไม่มีการปฏิบัติตามสัญญา
4. การทำสัญญาใหม่
5. มีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น
6. เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจอธิปไตยของรัฐคู่สัญญา
7. เมื่อสนธิสัญญานั้นขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นใหม่

ใหม่

1. คู่สัญญายินยอมตกลงเลิกสัญญา

สนธิสัญญาอาจสิ้นสุดลงได้แม้ว่าจะกำหนดระยะเวลาของสัญญาไว้ก็ตาม โดยความตกลงร่วมกันของคู่สัญญาเอง เช่น ไทย-อังกฤษ ได้ทำการแลกเปลี่ยนหนังสือยกเลิกความตกลงที่ทำกันไว้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1969

สำหรับสนธิสัญญาที่กำหนดระยะเวลาของสนธิสัญญาไว้ เช่น 99 ปี 50 ปี 10 ปี สนธิสัญญาเข้าฐานที่พระหว่างสหรัฐกับอังกฤษ วันที่ 27 มีนาคม 1941 มีกำหนดระยะเวลา 50 ปี สัญญาที่กำหนดระยะเวลาไว้นั้น เมื่อถึงเวลาที่กำหนดก็ถือว่าสิ้นสุดโดยอัตโนมัติ ถ้าคู่สัญญาไม่แสดงเจตนาจะให้มันบังคับต่อไปอีก ถ้าคู่สัญญาต้องการก็อาจตกลงนำมาใช้ใหม่โดยปริยายและมีระยะเวลาบังคับใช้เท่ากับสนธิสัญญาเดิม การสิ้นสุดของสนธิสัญญาหลายฝ่าย โดยปกติแล้วก็ต้องได้รับความยินยอมจากภาคีสัญญาโดยเอกฉันท์ แต่ในบางกรณี สนธิสัญญาอาจจะกำหนดการสิ้นสุดโดยถือคะแนนเสียงข้างมากก็ได้ เช่น มาตรา 34 ข้อตกลงกรุงปารีส วันที่ 13 ตุลาคม 1919 เกี่ยวกับการสัญจรทางอากาศ

2. คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ยกเลิกสัญญา

สนธิสัญญาอาจสิ้นสุดลงได้โดยการบอกเลิกของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า สนธิสัญญานั้นได้กำหนดให้ภาคีบอกเลิกได้ และจะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่สนธิสัญญากำหนดไว้ โดยปกติสนธิสัญญาจะกำหนดองค์กรที่จะรับการบอกเลิกสัญญาซึ่งอาจจะเป็นรัฐคู่สัญญารัฐใดรัฐหนึ่ง หรือโดยปกติก็มักจะเป็นรัฐที่มีการลงนามสนธิสัญญา หรือเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ เช่น เลขานุการสันนิบาตชาติ มีหน้าที่รับแจ้งการบอกเลิกสนธิสัญญาที่ร่างภายใต้การอุปถัมภ์ของสันนิบาตชาติ หรือบางทีสนธิสัญญาอาจจะกำหนดช่วงระยะเวลาที่ภาคีอาจบอกเลิกได้ เช่น ระบุว่า เมื่อพ้นกำหนดช่วงระยะเวลาหนึ่ง นับจากสัญญาใช้บังคับอาจจะเป็น 5 หรือ 10 ปี ก็อาจบอกเลิกได้ หรือกำหนดว่าผลของการบอกเลิกจะต้องผ่านพ้นระยะเวลาหนึ่ง นับจากวันแจ้งการบอกเลิก เช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี มาตรา 96 อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 1 ค.ศ. 1907 ระบุว่า การบอกเลิกต้องทำเป็นหนังสือส่งไปที่กรุงเฮก และรัฐบาลฮอลแลนด์จะส่งสำเนาที่แจ้งบอกเลิกที่รับรองแล้วไปยังประเทศภาคี ซึ่งการบอกเลิกจะมีผลภายหลัง 1 ปีนับจากวันที่บอกเลิกที่กรุงเฮก สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ วันที่ 24 เมษายน 1949 มาตรา 13 กำหนดวิธีบอกเลิกไว้เช่นกัน

การบอกเลิกสัญญาอาจจะกระทำเพียงแต่แลกเปลี่ยนหนังสือยกเลิก หรือส่งหนังสือแจ้งการเลิกตามที่สนธิสัญญากำหนดไว้ก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องทำตามแบบการทำสนธิสัญญา ซึ่งต้องมีการลงนามและการให้สัตยาบัน

สำหรับองค์กรที่มีหน้าที่บอกเลิกก็แล้วแต่กฎหมายภายในของประเทศนั้น จะกำหนดโดยปกติก็ได้แก่ฝ่ายบริหาร แต่ในบางกรณีอาจจะต้องให้รัฐสภา อนุมัติก่อนก็ได้

การบอกเลิกสัญญาเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ฉะนั้นจะกระทำได้ก็ ต่อเมื่อสนธิสัญญากำหนดให้บอกเลิกได้ ถ้าสนธิสัญญาไม่ได้ระบุให้สิทธิ บอกเลิกคู่สนธิสัญญาก็ไม่มีสิทธิบอกเลิก คณะกรรมการกฎหมายระหว่าง ประเทศ มีความเห็นว่าถ้าสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดให้บอกเลิกได้ คู่ภาคีไม่มี สิทธิบอกเลิกแต่ฝ่ายเดียว นอกจากลักษณะสัญญาและเหตุการณ์ในขณะ ที่ทำสัญญาหรือคำประกาศของคู่สัญญาบ่งให้เห็นเจตนาของภาคีสถิติสัญญา ที่จะอนุญาตให้มีการบอกเลิกสัญญาได้ หรือในกรณีที่เกิดเหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศยอมให้คู่กรณีบอกเลิกได้ เช่น เกิดสงครามระหว่าง คู่สัญญา⁽¹⁾

ผลของการบอกเลิกจะต้องพิจารณาว่าเป็นสนธิสัญญาสองฝ่ายหรือ หลายฝ่าย สำหรับสนธิสัญญาสองฝ่าย การบอกเลิกทำให้สนธิสัญญาลิ้นสุด ลง แต่ในกรณีสนธิสัญญาหลายฝ่าย การบอกเลิกมีผลเพียงการถอนตัวของ ภาคีที่บอกเลิกจากพันธะของสนธิสัญญาเท่านั้น ไม่ทำให้สนธิสัญญาดังกล่าว ลิ้นสุดลงแต่อย่างใด ภาคีสถิติสัญญาที่เหลือยังคงผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตาม ข้อกำหนดในสนธิสัญญาเช่นเดิม

3. การเลิกสัญญาเพราะไม่มีการปฏิบัติตามสนธิสัญญา

เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญา อีกฝ่ายหนึ่งย่อมมี สิทธิบอกเลิกได้ คณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศมีความเห็นว่า การ ไม่ปฏิบัติตามในข้อกำหนดอันเป็นสาระสำคัญของสัญญาสองฝ่าย เป็นข้ออ้าง ให้อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้ ข้อกำหนดอันเป็นสาระสำคัญหมายถึง ข้อ กำหนดซึ่งถ้าคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามทำให้ไม่บรรลุถึงจุดหมายที่สนธิสัญญา กำหนดไว้ ในคดีพิพาทระหว่างชิลีและเปรู ประธานาธิบดีสหรัฐในฐานะอนุ ญาโตตุลาการได้ตัดสินเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 1929 กล่าวว่า การยื่นกรณปฏิบัติ

(1) P. Vellas. Droit international public 1970 p. 155.

ของฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาอาจเป็นข้ออ้างให้อีกฝ่ายหนึ่งพ้นภาระของสนธิสัญญาได้ สำหรับสนธิสัญญาหลายฝ่ายซึ่งรัฐต่าง ๆ มาร่วมเป็นภาคีเป็นจำนวนมาก เช่นกฎบัตรสหประชาชาติ การที่รัฐภาคีสนธิสัญญารัฐหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันในสนธิสัญญา รัฐภาคีอื่นจะบอกเลิกสัญญาไม่ได้ กฎบัตรสหประชาชาติได้ระบุการลงโทษแก่รัฐซึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันไว้ในกฎบัตร

มาตรา 60 อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 กล่าวว่า

1. การที่ฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นปัจจัยในสนธิสัญญาสองฝ่ายนั้น อีกฝ่ายหนึ่งย่อมอ้างเหตุนี้เพื่อเลิกสนธิสัญญา หรือเพืองดการที่ตนจะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วนได้

2. การที่ฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นปัจจัยในสนธิสัญญาหลายฝ่ายนี้ ทำให้

ก. ภาคีสันธิสัญญาฝ่ายอื่น ๆ โดยความตกลงอย่างเอกฉันท์งดการปฏิบัติตามสนธิสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเลิกสนธิสัญญานั้น ทั้งนี้

1. ระหว่างภาคีสันธิสัญญาอื่น ๆ นี้ กับภาคีสันธิสัญญาที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือ

2. ระหว่างภาคีสันธิสัญญาทั่วไป

ข. ภาคีสันธิสัญญาอื่นที่เสียหาย เนื่องจากไม่มีการปฏิบัติตามสนธิสัญญาอาจอ้างเพืองดการปฏิบัติตามสนธิสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วน ระหว่างตนกับภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาก่อน

ค. ภาคีสันธิสัญญาอื่น อาจอ้างเพืองดการปฏิบัติตามสนธิสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วน หากสนธิสัญญามีลักษณะที่ว่า การไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญา จะเปลี่ยนหน้าที่ของภาคีทุกภาคีในการปฏิบัติหน้าที่ของสนธิสัญญานั้น ๆ

3. เพื่อประโยชน์ของมาตรานี้ การไม่ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นปัจจัยในสนธิสัญญา ได้แก่

ก. การปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามสนธิสัญญา ซึ่งสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดอนุญาต หรือ

ข. การละเมิดข้อกำหนดอันสำคัญเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของสนธิสัญญา

4. ข้อความดังกล่าวข้างต้นย่อมไม่เปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในสนธิสัญญาที่ได้ตกลงไว้เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้น ๆ

5. ข้อความในวรรค 1 จนถึงวรรค 3 แห่งมาตรานี้ จะไม่ใช่บังคับเกี่ยวกับบทบัญญัติในสนธิสัญญา เพื่อปกป้องรักษามนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม โดยเฉพาะบทบัญญัติที่ห้ามการตอบโต้แก่บุคคลที่ได้รับการปกป้องรักษาจากสนธิสัญญา

4. การทำสนธิสัญญาใหม่

ภาคีสนธิสัญญาอาจจะตกลงโดยปริยายให้ยกเลิกสนธิสัญญาโดยแก้ไขสนธิสัญญาเก่าหรือทำสัญญาใหม่ อันมีผลให้สนธิสัญญาลิ้นสุดลง มาตรา 19 กติกาสนธิสัญญาที่กำหนดว่า สมัชชาสันนิบาตชาติอาจเชิญสมาชิกของสันนิบาตชาติมาพิจารณาแก้ไขสนธิสัญญาซึ่งหมดสภาพไม่สามารถใช้บังคับใช้ได้ หรือสถานการณ์ระหว่างประเทศทำให้การคงไว้ของสนธิสัญญาอาจจะก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่สันติภาพของโลก

5. เมื่อมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น

สนธิสัญญาอาจจะสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นซึ่งทำให้การปฏิบัติตามข้อตกลงในสนธิสัญญาเป็นไปไม่ได้ โดยอาจแยกได้เป็น 2 กรณี

ก. สงคราม

ข. การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมผิดไปจากสิ่งที่เป็นอยู่ขณะทำสัญญา

(ก) สงคราม นักนิติศาสตร์ในสมัยศตวรรษที่ 18 เช่น vattel, Mably มีความเห็นว่า เมื่อเกิดสงครามสนธิสัญญาทุกอย่างระหว่างรัฐคู่สงครามจะต้องถูกยกเลิก เว้นแต่สนธิสัญญาที่กระทำขึ้นเพื่อบังคับใช้ในเวลาสงคราม เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงคราม สำหรับสนธิสัญญาทางการค้าของรัฐคู่สงคราม ย่อมถูกยกเลิก

เพราะผลของสงคราม ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้เกิดมีความคิดเห็นแตกต่างไป โดยอิทธิพลของ Jean - Jacques Rousseau ที่เห็นว่า สงครามเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงบุคคล ฉะนั้นสัญญาทางการเมืองย่อมมีผลต่อไปแม้ว่าจะเกิดสงครามระหว่างรัฐคู่สัญญาก็ตาม

ในปลายศตวรรษที่ 19 ความคิดเห็นของ Rousseau เริ่มเสื่อมอิทธิพล ได้เกิดมีความคิดที่ยอมรับกันว่า สงครามไม่ได้มีผลกระทบกระเทือนเฉพาะแต่รัฐเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงประชาชนด้วย จึงมีความเห็นในปัจจุบันว่าสงครามทำให้สนธิสัญญาซึ่งทำกันระหว่างรัฐคู่สงครามก่อนเกิดสงครามสิ้นสุดลงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 รัฐคู่สงครามก็ได้ทำการยกเลิกสนธิสัญญาที่ตนได้ทำไว้ก่อนเกิดสงคราม สงครามในที่นี้ย่อมหมายถึงสงครามตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศ การใช้กำลังบังคับในรูปของรีไพรซัล โดยยังไม่ถึงขั้นทำสงคราม เช่นการปิดอ่าวโดยสงบ การระดมยิงชายฝั่ง หรือใช้มาตรการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ยังไม่มีผลทำให้สนธิสัญญาสิ้นสุดลงได้

หลักการที่ว่าสงครามทำให้สนธิสัญญาที่ทำไว้ก่อนเกิดสงครามสิ้นสุดลง จะต้องแยกพิจารณาว่าเป็นสนธิสัญญาสองฝ่ายหรือหลายฝ่าย

สำหรับสนธิสัญญาสองฝ่ายโดยหลักการแล้วถือว่าสนธิสัญญาที่ทำไว้ก่อนเกิดสงครามของรัฐคู่สงครามสิ้นสุดลง เว้นแต่

1. สนธิสัญญาที่สร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้โดยตรงในเวลาสงคราม เช่น อนุสัญญากรุงเฮกด้วย กฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงคราม ค.ศ. 1907 อนุสัญญาเจนีวาว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ. 1949

2. สนธิสัญญาบางชนิด เช่น การยกดินแดน

3. สนธิสัญญานั้นเองได้ระบุไว้ชัดแจ้งว่าให้คงดำเนินต่อไปแม้เมื่อเกิดสงคราม เช่น สนธิสัญญาลงวันที่ 19 พฤษภาคม 1815 ระหว่างอังกฤษฮอลแลนด์ และรัสเซีย ซึ่งกำหนดว่า อังกฤษจะต้องจ่ายเงินให้รัสเซียแม้ว่าจะทำสงครามกับรัสเซียก็ตามในสงครามไคเมียร์ ระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย อังกฤษก็ยังชำระหนี้ให้รัสเซียต่อไป

สำหรับสนธิสัญญาหลายฝ่าย ซึ่งมีทั้งรัฐคู่สงครามและรัฐเป็นกลาง เป็นภาคีในสนธิสัญญา ผลของสนธิสัญญาระหว่างคู่สงครามเป็นแต่เพียงระงับไปชั่วคราวจนกว่าสงครามสงบ โดยมีการทำสนธิสัญญาสันติภาพ สนธิสัญญานั้นยังไม่ถือว่าสิ้นสุดลง แต่ผลระหว่างรัฐเป็นกลางกับรัฐคู่สงคราม หรือระหว่างรัฐเป็นกลางที่เป็นภาคีสนธิสัญญายังใช้บังคับอยู่เช่นเดิม เช่น สงครามในปี ค.ศ. 1870 ไม่ได้ทำให้สนธิสัญญาปารีส วันที่ 16 เมษายน 1856 สิ้นสุดลง และสนธิสัญญาวันที่ 19 เมษายน 1839 ที่รับประกันความเป็นกลางของเบลเยียมไม่ได้สิ้นสุดลง เมื่อเยอรมันบุกเบลเยียม ในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1914 แต่ยังคงใช้อยู่จนกระทั่งได้มีการทำสนธิสัญญาแวร์ซายส์ เช่นเดียวกันในสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ ค.ศ. 1939 ก็ไม่ได้ทำให้องค์การสันนิบาตชาติเลิกสัไปจนกระทั่งเกิดองค์การสหประชาชาติขึ้นมาแทน

(ข) การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมผิดไปจากขณะทำสัญญา ตามหลักกฎหมายโรมัน ถือว่าถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในสิ่งแวดล้อมผิดไปจากขณะทำสัญญาก็อาจทำให้สัญญานั้นล้าสมัย หรือหมดสภาพบังคับ *Rebus sic stantibus* (สิ่งทั้งหลายยังคงเป็นอยู่ในสภาพ) กฎหมายแพ่งในสมัยกลางก็ยึดหลักการดังกล่าวและกลายเป็นหลักการที่ยอมรับนับถือในกฎหมายระหว่างประเทศ นักนิติศาสตร์บางท่าน เช่น Jellinek, Strupp มีความเห็นด้วยกับหลักดังกล่าว โดยกล่าวว่าสภาพความจำเป็นย่อมเป็นเหตุผลให้สนธิสัญญาสิ้นสุดลงได้ Cavaglieri เห็นว่าหากเกิดความขัดแย้งกันระหว่างข้อความในสนธิสัญญากับสิทธิในการดำรงชาติของรัฐแล้ว สัญญาย่อมไม่มีผลบังคับใช้ได้ Grotius มีความเห็นว่าเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงซึ่งจะมีผลให้สนธิสัญญาสิ้นสุดลงได้ ต้องเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของสนธิสัญญา นักนิติศาสตร์บางท่าน เช่น Vattel เห็นว่าเหตุการณ์สำคัญที่เปลี่ยนแปลงต้องเป็นเหตุการณ์ซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดสนธิสัญญาเท่านั้น จึงจะมีผลให้สนธิสัญญาสิ้นสุดลงได้ คณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศได้ให้หลักเกณฑ์ไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงของการกระทำหรือเหตุการณ์ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของเจตนาของคู่สัญญา หรือการเปลี่ยนแปลงนั้นมีสภาพที่จะแก้ไขอย่างสำคัญในข้อผูกพันที่กำหนดในสนธิสัญญา

โดยหลักการนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สนธิสัญญาสิ้นสุด ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสภาพการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคมซึ่งเป็นอยู่ในขณะทำสัญญา จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามพันธะที่ระบุในสนธิสัญญาได้และการเปลี่ยนแปลงต้องขัดแย้งที่ทุกฝ่ายยอมรับ⁽¹⁾

ตามปกติหลัก *Rebus sic stantibus* มักจะมาใช้ส่วนใหญ่แก่สนธิสัญญาที่มีกำหนดระยะเวลา หรือทำกันแบบไม่มีกำหนดระยะเวลา ซึ่งระยะเวลายาวนานนั้นอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามสนธิสัญญาได้ เช่นสนธิสัญญาสันติภาพ

มีอยู่บ่อยครั้งที่รัฐซึ่งไม่ต้องการปฏิบัติตามสนธิสัญญาได้อ้างหลักดังกล่าวเพื่อใช้เป็นข้ออ้างโดยผลการเพื่อบอกเลิกสัญญา แต่โดยหลักการแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่า การอ้างหลักดังกล่าวคู่สัญญาจะบอกเลิกสนธิสัญญาโดยผลการฝ่ายเดียวไม่ได้ จะต้องทำความตกลงกับคู่สนธิสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งให้ยอมรับเสียก่อน ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็ต้องนำเรื่องขึ้นให้ศาลระหว่างประเทศ หรือศาลอนุญาโตตุลาการทำการวินิจฉัย การใช้หลัก *Rebus sic stantibus* ปรากฏในกติกาสนธิบัตรชาติมาตรา 19 ซึ่งระบุว่า สมัชชาสนธิบัตรชาติอาจเชิญสมาชิกของสนธิบัตรชาติมาพิจารณาสนธิสัญญาที่ไม่สามารถบังคับใช้ได้ในเรื่องนี้ศาลระหว่างประเทศยังไม่เคยวางหลักการไว้อย่างชัดเจน ศาลอนุญาโตตุลาการกรุงเฮกได้เคยกล่าวในคดีพิพาทระหว่างรัสเซียกับตุรกีในปี ค.ศ. 1912 ว่าความผูกพันที่รัฐจะปฏิบัติตามสนธิสัญญาหมดสิ้นไป ถ้าการปฏิบัติตามสนธิสัญญา อาจจะทำให้ความคงอยู่ของรัฐตกอยู่ในอันตราย

ถ้าพิจารณาประวัติศาสตร์แล้ว จะเห็นว่ามีหลายครั้งที่รัฐคู่สัญญาอ้างหลัก *Rebus sic stantibus* เพื่อบอกเลิกสนธิสัญญา แม้ว่าบางครั้งจะเป็นการกระทำโดยผลการโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น

ก. รัสเซียประกาศเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 1870 ว่าตนไม่มีข้อผูกพันในสนธิสัญญาปารีส วันที่ 30 มีนาคม 1856 เกี่ยวกับความเป็นกลางของทะเลดำโดยอ้างว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมผิดไปจากเดิม เพราะได้มีการ

¹Anzilotti. La claus rebus sic stantibus in R.G. D.I.P, 1930 p. 287.

รวมรัฐต่าง ๆ ตามแม่น้ำดานูบเข้ากับมหาอำนาจ ทำให้ดุลยภาพในยุโรปเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ข. ข้อพิพาทเกี่ยวกับบริเวณปลอดภาษี ระหว่างฝรั่งเศสกับสวิสเซอร์แลนด์ฝรั่งเศสอ้างว่า สนธิสัญญาที่ได้ทำไว้เมื่อปี ค.ศ. 1815 ขณะที่กรุงเจนีวาเป็นเมืองที่โดดเดี่ยว ไม่มีความเจริญทางอุตสาหกรรม และการคมนาคมยังไม่สะดวก ซึ่งปัจจุบันเหตุการณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ระหว่าง ค.ศ. 1815 - 1930 จึงขอบอกเลิกสัญญา

ค. เยอรมันประกาศเลิกสัญญาลู่คานาโน ค.ศ. 1925 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม ค.ศ. 1936 และ

ง. รัฐเซียบอกเลิกสัญญาพันธมิตร วันที่ 26 พฤษภาคม 1942 ที่ทำไว้กับอังกฤษฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 1955

จ. อียิปต์บอกเลิกสัญญาพันธมิตรที่ทำไว้กับอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. 1936 และ ค.ศ. 1950 โดยอ้างเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

มาตรา 62 อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 บัญญัติว่า

1. การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมซึ่งมีอยู่ในขณะที่ตกลงทำสนธิสัญญาและภาคีมิได้คาดคิดมาก่อนนั้น จะอ้างเป็นมูลเหตุเพื่อเลิกสนธิสัญญาหรือถอนตัวออกจากสนธิสัญญาไม่ได้ นอกจาก

ก. ความเป็นอยู่แห่งสิ่งแวดล้อมนี้เป็นปัจจัยในการที่ภาคีตกลงยอมให้ความผูกพันตามสนธิสัญญา

ข. ผลแห่งการเปลี่ยนแปลงทำให้แปรสภาพขอบเขตแห่งหนึ่งซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อกัน

2. การเปลี่ยนที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมนี้ย่อมไม่อาจอ้างเป็นมูลเหตุเพื่อเลิกสนธิสัญญา หรือถอนตัวออกจากสนธิสัญญา

ก. ถ้าเป็นกรณีที่สนธิสัญญาได้กำหนดเขตแดน หรือ

ข. ถ้าการเปลี่ยนแปลงสำคัญนี้เป็นผลมาจากการที่ภาคีไม่ได้ปฏิบัติตามหนึ่งแห่งสนธิสัญญา หรือไม่ปฏิบัติตามหนึ่งระหว่างประเทศอื่นจะต้องกระทำต่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

3. หากภาควิชาได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไว้ใน 2 วรรคต้น อันเป็นมูลเหตุเพื่อเลิกสนธิสัญญา หรือถอนตัวออกจากสนธิสัญญาได้ ภาควิชานั้นย่อมอ้างเพื่อให้การปฏิบัติตามสนธิสัญญาสะดวกอยู่ได้

6. เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจอธิปไตยของรัฐคู่สัญญา

สนธิสัญญาอาจสิ้นสุดลงได้ ถ้าอำนาจอธิปไตยของรัฐคู่สัญญาเปลี่ยนแปลงไป เช่น ดินแดนที่เคยเป็นของรัฐหนึ่ง ได้แยกตัวเป็นอิสระ รัฐที่เกิดขึ้นใหม่อาจไม่ยอมรับสนธิสัญญาที่ชาตินั้นทำไว้กับรัฐอื่น เช่น ประเทศอัลจีเรีย เมื่อได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสได้ประกาศไม่ยอมรับสนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสได้ทำไว้กับต่างประเทศ (ก่อนได้รับเอกราชอัลจีเรียเป็นจังหวัดหนึ่งของฝรั่งเศส) หรือในกรณีที่รัฐหนึ่งได้ทำสนธิสัญญาไว้กับรัฐอื่น แต่ต่อมารัฐนั้นได้สูญเสียอำนาจอธิปไตยของตนไป รัฐที่ได้รับโอนอำนาจอธิปไตยอาจไม่ยอมรับสนธิสัญญาที่รัฐนั้นได้ทำไว้ก่อนสูญเสียอำนาจอธิปไตย เช่น กรณีเกาหลีเมื่อถูกผนวกเข้ากับญี่ปุ่นหรือออสเตรียเมื่อถูกผนวกเข้ากับเยอรมัน สนธิสัญญาที่เกาหลีหรือออสเตรียได้ทำไว้ก็ถือว่าสิ้นสุดลง

7. สนธิสัญญานั้นขัดต่อหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นใหม่

มาตรา 64 อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 กำหนดว่า ถ้าได้เกิดมีหลักเกณฑ์บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นใหม่ สนธิสัญญาที่ทำขึ้นมาก่อนโดยมีข้อความขัดกับหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ย่อมไม่มีผลและสิ้นสุดลง หรือสนธิสัญญาที่ถ้าสมมุติว่าสนธิสัญญาได้ยอมยกเลิกผูกพันโดยปริยาย สนธิสัญญาที่ถ้าสมมุติว่าเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ยอมรับว่า สามารถล้มล้างข้อผูกพันในสนธิสัญญาได้

การสิ้นสุดของสนธิสัญญา อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 54 บัญญัติว่า ความสิ้นสุดแห่งสนธิสัญญาก็ดี การถอนตัวของภาควิชาคู่สัญญาออกจากสนธิสัญญาก็ดี อาจทำได้ในเมื่อ

(ก) เป็นไปตามบทบัญญัติของสนธิสัญญา

(ข) คู่สนธิสัญญาอื่น ๆ ทุกภาคได้ปรึกษากันและให้ความยินยอม

¹R. Pinto. La prescription en D.I. in cours Acad. D.I. La Haye, 1955, I, p. 399.

มาตรา 58 สำหรับสนธิสัญญาที่ไม่มีข้อกำหนดความสิ้นสุดหรือการเลิกสนธิสัญญา หรือการถอนตัวจากเป็นภาคีนั้น ย่อมเลิกหรือถอนตัวไม่ได้นอกจาก

1. สามารถแสดงได้ว่า ภาคีทั้งหลายมีความปรารถนาเช่นนั้นหรือว่า

2. สหิเลิกสนธิสัญญา หรือสิทธิถอนตัวได้ปรากฏตามสภาพของสนธิสัญญานั้น และการเลิกหรือถอนตัวต้องบอกกล่าวล่วงหน้า 12 เดือน

การขัดกันระหว่างสนธิสัญญาที่ทำขึ้นก่อนกับทำขึ้นภายหลัง

รัฐ 2 รัฐ อาจจะทำสนธิสัญญาฉบับใหม่ในเรื่องเดียวกับสนธิสัญญาฉบับก่อน โดยหลักทั่วไปสนธิสัญญาฉบับใหม่จะมีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงข้อความของสนธิสัญญาฉบับก่อน หรือเข้าแทนที่สนธิสัญญาฉบับก่อน มาตรา 59 อนุสัญญากรุงเวียนนา กล่าวว่า สนธิสัญญาจะถูกสันนิษฐานว่าได้สิ้นสุดลงเมื่อภาคีทุกฝ่ายของสนธิสัญญาได้ทำสนธิสัญญาฉบับใหม่ในเรื่องเดียวกันในภายหลังและ

ก. จากสนธิสัญญาที่ทำขึ้นภายหลัง เห็นชัดว่าเจตนาของคู่สัญญา ต้องการให้ใช้สนธิสัญญาฉบับหลังในเรื่องดังกล่าว

ข. ถ้าข้อความในสนธิสัญญาแบบหลังขัดกับสนธิสัญญาฉบับก่อน จนถึงจุดที่ว่าไม่สามารถบังคับใช้สนธิสัญญาทั้ง 2 ฉบับ ในเวลาเดียวกัน มาตรา 59 ยังระบุว่า สนธิสัญญาฉบับก่อนอาจจะถือว่าระงับชั่วคราวถ้าโดยเนื้อหาของสนธิสัญญาฉบับหลัง หรือถ้าเห็นว่าเป็นเจตนาของคู่สนธิสัญญา ในทุกกรณีถ้าสนธิสัญญาฉบับแรกยังไม่สิ้นสุดลงก็อาจบังคับใช้เฉพาะข้อความที่ไม่ขัดกับสนธิสัญญาฉบับหลัง

มีปัญหาเกิดขึ้นในกรณีที่รัฐหนึ่งทำสนธิสัญญาผูกพันกับอีกรัฐหนึ่ง แต่ต่อมาภายหลังได้ไปทำสัญญากับรัฐที่สามซึ่งมีข้อความขัดกับสนธิสัญญาที่ตนผูกพันอยู่ ตัวอย่างเช่น รัสเซียซึ่งทำการร่วมรบกับฝรั่งเศส และอังกฤษ ต่อเยอรมัน ได้ทำสนธิสัญญากับอังกฤษและฝรั่งเศสจะไม่ทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกจากกัน แต่รัสเซียกลับไปทำสนธิสัญญาสันติภาพกับเยอรมัน ในเดือนเมษายน 1918 อิตาลีทำสนธิสัญญาวันที่ 22 พฤษภาคม 1939 กับเยอรมันว่าจะไม่ทำสนธิสัญญาสงบศึกแยกจากกัน แต่ก็แยกไปทำสัญญาสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ 8 กันยายน 1943

ในปี ค.ศ. 1940 ฝรั่งเศสได้แจ้งอังกฤษว่า ตนต้องการทำสนธิสัญญาสงบศึกกับเยอรมันโดยลำพัง ซึ่งอังกฤษก็ยินยอม

เคยมีคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมของรัฐในอเมริกากลาง คอสตาริกาและเอลซาลวาดอร์ กล่าวหา นิการากัว ว่าทำสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาละเมิดสนธิสัญญาที่ทำไว้กับตน ศาลไม่ได้ตัดสินให้สนธิสัญญาที่ทำกับสหรัฐเป็นโมฆะ แต่ได้กล่าวว่านิการากัวจะต้องแก้ไขสนธิสัญญาที่ทำไว้กับสหรัฐมิให้ละเมิดสนธิสัญญาฉบับก่อนที่ทำไว้กับ คอสตาริกา และเอลซาลวาดอร์

ศาลประจํายุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยให้ความเห็นกรณีที่เยอรมันและออสเตรียจะร่วมกันตั้งสหภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศว่าจะขัดกับสนธิสัญญาที่ทั้ง 2 ประเทศเคยทำไว้ก่อนหรือไม่ ศาลได้ให้ความเห็นว่าการตั้งสหภาพทางเศรษฐกิจขัดกับสนธิสัญญาแวร์ซายซึ่งเยอรมันเป็นภาคีและออสเตรียขัดกับสนธิสัญญาแซงฆาแมงก์ ซึ่งออสเตรียเป็นภาคีทำให้การตั้งสหภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้ง 2 ล้มเหลว

รัฐที่ทำสนธิสัญญาภายหลังลงสนธิสัญญาฉบับก่อนอาจจะต้องรับผิดชอบถ้าเกิดความเสียหายขึ้นในกรณีรัฐ 2 รัฐซึ่งเป็นภาคีสถิตินสัญญาหลายฝ่ายกระทำสนธิสัญญาระหว่างกัน มาตรา 103 กฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า “ในกรณีเกิดการขัดแย้งกันระหว่างข้อผูกพันของรัฐสมาชิกที่เกิดจากกฎบัตรสหประชาชาติกับข้อผูกพันที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างประเทศอื่นถือว่าข้อผูกพันตามกฎบัตรมีผลมากกว่า” มาตรา 73 วรรค 2 อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1963 ว่าด้วยความสัมพันธ์กงสุลระบุว่า “ข้อความในอนุสัญญาฉบับนี้ไม่ห้ามรัฐภาคีทำข้อตกลงระหว่างประเทศอื่นใดในลักษณะที่เพิ่มเติมขยายข้อความ หรือการบังคับใช้ของอนุสัญญาฉบับนี้ ซึ่งหมายความว่าถ้ากระทำข้อตกลงระหว่างประเทศมีข้อความขัดกับอนุสัญญาก็คงทำไม่ได้” มาตรา 30 (4) อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ระบุว่าในกรณีที่รัฐที่เป็นภาคีในสนธิสัญญาฉบับก่อนไม่ใช่รัฐที่เป็นภาคีฉบับหลัง ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เป็นภาคีทั้ง 2 ฉบับ กับรัฐที่เป็นภาคีเพียงฉบับเดียวใน 2 ฉบับ สนธิสัญญาที่รัฐทั้ง 2 เป็นภาคีจะเป็นผู้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาระหว่างกัน

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญา

เมื่อได้ทำสนธิสัญญาแล้วในเวลาต่อมา สถานการณ์ระหว่างประเทศ อาจจะเปลี่ยนแปลงไป หรืออาจจะพบข้อบกพร่องในการบังคับใช้สนธิสัญญา ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขภาคีอาจจะตกลงเปลี่ยนแปลงแก้ไขสนธิสัญญา ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก หรือเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของสนธิสัญญา การแก้ไขสนธิสัญญาฝ่ายเดียวโดยไม่ได้รับการยินยอมจากคู่สัญญา โดยหลักการแล้วถือว่ากระทำไม่ได้เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศซึ่งได้รับการยอมรับในการประชุมที่ลอนดอน ค.ศ. 1871 กรณีสนธิสัญญากรุงปารีส วันที่ 30 มีนาคม 1856 เกี่ยวกับการให้ทะเลดำเป็นเขตปลอดทหาร ต่อมาในปี ค.ศ. 1870 รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียได้ส่งสารไปให้คู่ภาคีสนธิสัญญาแจ้งว่ารัสเซียต้องการยกเลิกเขตปลอดทหารของทะเลดำแต่ฝ่ายเดียวซึ่งคู่ภาคีสนธิสัญญาอื่นคัดค้านจึงได้มีการจัดประชุมกรุงลอนดอนในเดือนมกราคม 1871 ที่ประชุมได้ยืนยันหลักการว่าคู่ภาคีสนธิสัญญา ไม่สามารถที่จะสละข้อผูกพันตามสนธิสัญญาหรือแก้ไขสนธิสัญญา โดยไม่ได้รับความยินยอมจากภาคีคู่สัญญาแต่เยอรมันได้เคยแก้ไขสนธิสัญญาสันติภาพ ค.ศ. 1919 ในปี ค.ศ. 1933 แม้ว่าประเทศมหาอำนาจจะคัดค้านการแก้ไขสนธิสัญญาแต่ฝ่ายเดียวของเยอรมัน

วิธีแก้ไขสนธิสัญญามีอยู่ 2 วิธี

1. การแก้ไขโดยมติเอกฉันท์ของภาคี กล่าวคือทุกรัฐที่เป็นภาคีให้ความเห็นชอบในการแก้ไขโดยเอกฉันท์ วิธีการดังกล่าวนิยมใช้อย่างแพร่หลายในอดีต โดยเฉพาะสนธิสัญญาที่มีลักษณะทางการเมืองหรือการทหาร เช่น สนธิสัญญาแอตแลนติก ค.ศ. 1949, สนธิสัญญาออร์ซอร์ ค.ศ. 1955, สนธิสัญญากรุงโรม ค.ศ. 1957 กำหนดให้การแก้ไขบทบัญญัติสำคัญต่างๆ ของสนธิสัญญาต้องใช้มติเอกฉันท์ มาตรา 28 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศก็กำหนดบทบัญญัติของสนธิสัญญาที่จะต้องใช้มติเอกฉันท์ในการแก้ไข

2. การแก้ไขโดยใช้เสียงข้างมาก เนื่องจากจำนวนของรัฐในประชาคมระหว่างประเทศได้เพิ่มขึ้นมากอันเป็นผลจากประเทศที่ล่าหลังและประเทศอาณานิคมได้อิสระภาพ การจะได้รับเสียงเอกฉันท์ในการแก้ไขสนธิสัญญา

เป็นการยากอีกทั้งวิธีการทำสนธิสัญญาในการประชุมระหว่างประเทศหรือ
ในองค์การระหว่างประเทศนิยมใช้มติเสียงส่วนใหญ่ 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 ของ
ผู้ร่วมประชุมในปัจจุบันจึงมีความโน้มเอียงที่จะใช้หลักเสียงข้างมากในการ
แก้ไขสนธิสัญญาเช่น กฎบัตรสหประชาชาติ มาตรา 108 ระบุว่า การแก้ไข
กฎบัตรสหประชาชาติต้องได้รับคะแนนเสียง 2 ใน 3 จากสมาชิกสหประชาชาติ
และรวมทั้งสมาชิถาวร 5 ชาติของคณะมนตรีความมั่นคง โดยหลักการแล้ว
การแก้ไขสนธิสัญญาจะผูกพันรัฐก็ต่อเมื่อรัฐภาคียินยอมโดยตรงหรือโดย
ปริยาย ในกรณีที่ทุกฝ่ายยอมรับการแก้ไขสนธิสัญญาก็ย่อมไม่เกิดปัญหาใด ๆ
แต่การแก้ไขที่กระทำโดยใช้เสียงข้างมาก แทนที่จะเป็นเสียงเอกฉันท์ก็ได้มี
วิธีการที่ถือปฏิบัติอยู่ 2 ทาง ทางแรกถือว่ารัฐที่ไม่ยอมรับการแก้ไขสนธิสัญญา
จะไม่ผูกพันบทบัญญัติของสนธิสัญญาที่แก้ไขใหม่แต่ผูกพันเฉพาะบท
บัญญัติของสนธิสัญญาเดิม ตามหลักทั่วไปที่ถือว่ารัฐจะผูกพันสนธิสัญญา
ก็ต่อเมื่อตนยอมรับโดยชัดหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐเช่น ข้อตกลงว่าด้วย
พิกัดอัตราภาษีศุลกากร (G.A.T.T.) ทางที่สองถือว่าสนธิสัญญาที่ได้รับการ
แก้ไขโดยเสียงข้างมากสามารถใช้บังคับกับรัฐที่คัดค้านได้ หลักการดังกล่าว
ในอดีตไม่เป็นที่ยอมรับกันแต่ศาลประจักษ์ยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคย
พิพากษาเห็นชอบด้วยในคดี Oscar chinu ระหว่างอังกฤษกับเบลเยียมในปี
ค.ศ. 1934 ซึ่งได้รับการคัดค้านจากนักกฎหมายในขณะนั้นเป็นอย่างมาก
แต่ปัจจุบันวิธีการที่เสียงส่วนน้อยต้องยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ในการ
แก้ไขสนธิสัญญาได้รับการยอมรับบทบัญญัติจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศ
เป็นจำนวนมากที่ใช้วิธีนี้แต่รัฐที่เป็นเสียงข้างน้อยก็มีสิทธิจะถอนตัวออก
จากองค์การได้ สำหรับสหประชาชาติกฎบัตรสหประชาชาติไม่ยอมให้ภาคีที่
ไม่เห็นด้วยมีสิทธิถอนตัวออกจากองค์การสหประชาชาติเพราะองค์การ
สหประชาชาติเป็นองค์การหลักของโลก การให้สมาชิกที่ไม่เห็นด้วยถอนตัว
ออกไปอาจทำให้องค์การโลกอ่อนแอ เช่น องค์การสันนิบาตชาติได้ประสบ
มาแล้ว

หากพิจารณาถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาในการแก้ไขสนธิสัญญาจะเห็น
ว่าการแก้ไขที่จะต้องได้รับความยินยอมจากทุกฝ่ายกระทำได้ยากเพราะฝ่ายที่
ได้รับประโยชน์จากสนธิสัญญาก็จะคัดค้านไม่เห็นด้วย

การแก้ไขสนธิสัญญาสันติภาพ ค.ศ. 1919 เป็นปัญหาใหญ่ในขณะนั้น และตั้งแต่ ค.ศ. 1945 สนธิสัญญาหลายฝ่ายโดยเฉพาะสนธิสัญญาก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศจะกำหนดวิธีการแก้ไขไว้ในสนธิสัญญาด้วย ซึ่งบางฉบับก็กำหนดให้การแก้ไขเข้มงวดของเสียงส่วนใหญ่ก็เพียงพอแล้ว มาตรา 19 กติกาสนธิสัญญาสันติภาพว่าสนธิสัญญาสันติภาพอาจเชิญสมาชิกของสนธิสัญญาสันติภาพมาพิจารณาแก้ไขสนธิสัญญาซึ่งหมดสภาพไม่สามารถใช้บังคับได้หรือสถานการณ์ระหว่างประเทศทำให้การคงไว้ของสนธิสัญญาอาจจะก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่สันติภาพของโลก สมาชิกสนธิสัญญาสันติภาพเห็นว่าการแก้ไขสนธิสัญญาควรจะต้องได้รับความยินยอมจากทุกฝ่ายจึงทำให้การแก้ไขตาม มาตรา 19 ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรมีน้อยครั้งที่สนธิสัญญาสันติภาพสามารถแก้ไขสนธิสัญญาได้เช่น ข้อบัญญัติเกี่ยวกับแม่น้ำดานูบปี ค.ศ. 1921 แก้ไขในปี ค.ศ. 1938 และ 1939, สนธิสัญญาโลซานแก้ไขในปี ค.ศ. 1937 การริเริ่มแก้ไขธรรมนูญศาลประจำนิติธรรมระหว่างประเทศไม่ประสบผลสำเร็จเพราะไม่ได้รับการยินยอมจากภาคีทุกฝ่าย ภายหลัง ค.ศ. 1945 ได้มีวิธีการปฏิบัติในการแก้ไขสนธิสัญญาแตกต่างกันดังนี้

1. กรณีองค์การระหว่างประเทศที่การก่อตั้งมีลักษณะถาวรไม่มีกำหนดระยะเวลา มักจะกำหนดวิธีการแก้ไขสนธิสัญญาไว้เพื่อให้สนธิสัญญามีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2. กรณีสนธิสัญญาหลายฝ่ายที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก การแก้ไขสัญญาอาจจะกระทำได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากทุกฝ่ายโดยให้สนธิสัญญาใหม่มีผลผูกพันเฉพาะรัฐที่รับการแก้ไข ขณะที่สนธิสัญญาเดิมยังมีผลใช้บังคับกับรัฐที่ไม่ยอมรับรับการแก้ไข เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 ว่าด้วยกฎหมายจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก ซึ่งแก้ไขอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 เกี่ยวกับสงครามทางบก

อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 ถือว่าแทนที่อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 ระหว่างคู่สัญญาที่ยอมรับอนุสัญญาปี ค.ศ. 1907 แต่อนุสัญญา ค.ศ. 1899 ก็ยังใช้บังคับสำหรับรัฐที่ไม่ยอมรับอนุสัญญาปี ค.ศ. 1907

อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญา
การแก้ไขสนธิสัญญาถูกกำหนดในมาตรา 39-41 อนุสัญญากรุงเวียนนา

ระหว่างการร่างอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาคณะ
กรรมการกฎหมายระหว่างประเทศมีความเห็นว่าการแก้ไขสนธิสัญญา
(Amendment) หมายถึง การแก้ไขในขอบเขตจำกัด การแก้สนธิสัญญา (Revision)
หมายถึงการแก้ไขสนธิสัญญาทั่วไปในวงกว้าง คณะกรรมการได้ตัดคำว่า
“การแก้สนธิสัญญาออกโดยใช้คำว่าแก้ไข (Amendment) แทนซึ่งหมายถึง
การแก้ไขปรับปรุงสนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อภาคีทั้งหมด และใช้คำว่า
การแก้ไขปรับปรุง (Modification) หมายถึงการทำข้อตกลงแก้ไขสนธิสัญญา
ระหว่างภาคีบางรัฐเท่านั้นหรือระบบของสนธิสัญญาได้เปลี่ยนแปลงไปโดย
การปฏิบัติของรัฐ โดยทั่วไปถ้าสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดการแก้ไขไว้ การแก้ไข
สนธิสัญญาจะกระทำได้โดยการตกลงของคู่สัญญา

มาตรา 39 อนุสัญญากรุงเวียนนา ระบุว่าสนธิสัญญาอาจจะแก้ไขโดย
ข้อตกลงระหว่างรัฐภาคี เว้นแต่สนธิสัญญาจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ข้อตกลงแก้ไขสนธิสัญญาอาจจะทำในรูปต่าง ๆ ได้ คณะกรรมการ
กฎหมายระหว่างประเทศเห็นว่าการตกลงด้วยวาจาหรือโดยปริยายเช่น เกิด
จากการปฏิบัติของคู่ภาคีในการใช้สนธิสัญญาสามารถจะแก้ไขสนธิสัญญาได้
แต่จากความคิดเห็นดังกล่าวไม่ปรากฏในอนุสัญญากรุงเวียนนาซึ่งประสงค์
ให้มีการแก้ไขสนธิสัญญาโดยชัดแจ้ง การทำข้อตกลงแก้ไขสนธิสัญญาก็อยู่
ในหลักเกณฑ์เดียวกันกับการทำสนธิสัญญาเพราะเป็นการทำสนธิสัญญา
แก้ไขสนธิสัญญาเดิมนั่นเอง สนธิสัญญาที่ถูกแก้ก็ยังมีผลใช้บังคับต่อไปเช่น
เดียวกับสนธิสัญญาฉบับใหม่ แต่มาตรา 39 ไม่ได้บังคับให้ภาคีเดิมทั้งหมด
จะต้องมาทำข้อตกลงแก้ไขสนธิสัญญาเดิมด้วยกันทั้งหมด เพราะบัญญัติ
เพียงข้อตกลงระหว่างรัฐภาคีมีไว้ระบุว่า “ข้อตกลงระหว่างรัฐภาคีทั้งหมด”
ฉะนั้น ข้อตกลงที่แก้ไขจึงไม่มีผลเป็นการแทนที่สนธิสัญญาฉบับที่แก้ไข
ทั้งหมด

การแก้และการแก้ไขสนธิสัญญาหลายฝ่าย

การแก้ไขสนธิสัญญาหลายฝ่ายเป็นปัญหาสำคัญ เพราะสนธิสัญญา
หลายฝ่ายมุ่งที่จะวางหลักเกณฑ์ทั่วไปให้รัฐจำนวนมากถือปฏิบัติเป็นอย่าง
เดียวกัน สนธิสัญญาดังกล่าวใช้บังคับไม่มีกำหนดระยะเวลาจึงจำเป็นต้อง
ได้รับการปรับปรุงเมื่อเหตุการณ์และความจำเป็นได้เปลี่ยนแปลงไป

ในปี ค.ศ. 1965 ได้มีการแก้ไขกฎบัตรมาตรา 23 (1) โดยกำหนดให้ คณะมนตรีความมั่นคงประกอบด้วยสมาชิก 15 ประเทศ แทนที่จะเป็น 11 ประเทศ ซึ่ง 10 ประเทศ เลือกโดยสมัชชาใหญ่และแก้ไขมาตรา 27 (3) คะแนนเสียงเห็นชอบของคณะมนตรีความมั่นคงจาก 7 ประเทศเป็น 9 ประเทศ ในปัจจุบันมีความโน้มเอียงที่จะให้การยอมรับบทบัญญัติแก้ไขสนธิสัญญาโดยคะแนนเสียงข้างมากและการให้สัตยาบันโดยคะแนนเสียงข้างมากของรัฐภาคี แต่บังคับว่ารัฐบางรัฐจะต้องให้สัตยาบันด้วย เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ มาตรา 109 (2) ระบุให้สมาชิกถาวรต้องให้สัตยาบันในสนธิสัญญาเกี่ยวกับข้อพิพาทได้ก็บังคับว่าจะต้องได้รับการให้สัตยาบัน โดยรัฐบาลรัฐซึ่งมีผลประโยชน์เป็นพิเศษในข้อพิพาทได้

ในส่วนผลการแก้ไขสนธิสัญญาซึ่งมีต่อรัฐที่ไม่ให้สัตยาบัน บางครั้งจะกำหนดให้การแก้ไขมีผลต่อรัฐที่ไม่ให้สัตยาบันด้วย มาตรา 18 ธรรมนูญองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับพลังงานปรมาณูกำหนดว่าการแก้ไขธรรมนูญซึ่งที่ประชุมใหญ่ลงมติเห็นชอบ และได้รับการให้สัตยาบันหรือการยอมรับจาก 2 ใน 3 ของรัฐสมาชิกมีผลต่อภาคีทั้งหมด บางครั้งสนธิสัญญาอาจจะกำหนดว่ารัฐที่ไม่ให้สัตยาบันในการแก้ไข ภายในกำหนดระยะเวลาจะหลุดพ้นจากความผูกพันในสนธิสัญญา

สนธิสัญญาหลายฝ่ายที่กำหนดการแก้ไขไว้ วิธีการแก้ไขก็เป็นไปตามที่สนธิสัญญากำหนด บทบัญญัติอนุสัญญากรุงเวียนนาจะใช้บังคับก็ต่อเมื่อสนธิสัญญาไม่ได้กำหนดวิธีการแก้ไขไว้

มาตรา 40 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยการแก้ไขสนธิสัญญากำหนดว่า เว้นแต่สนธิสัญญากำหนดเป็นอย่างอื่นการแก้ไขสนธิสัญญาหลายฝ่ายจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการแจ้งข้อเสนอแก้ไขสนธิสัญญาหลายฝ่ายให้รัฐภาคีสนธิสัญญาทั้งหมดทราบเพื่อที่ภาคีทุกรัฐจะได้มีส่วนร่วม

ก. ในการตัดสินใจว่าจะดำเนินการต่อข้อเสนออันอย่างไร

ข. ดำเนินการเจรจา และทำข้อตกลงเพื่อแก้ไขสนธิสัญญา

2. รัฐทุกรัฐมีคุณสมบัติที่จะเป็นภาคีสนธิสัญญาได้ ย่อมมีคุณสมบัติที่จะเป็นภาคีสนธิสัญญาที่มีการแก้ไขได้

3. ข้อตกลงแก้ไขสนธิสัญญาย่อมไม่ผูกพันรัฐที่เป็นภาคีสัญญาอยู่ก่อนแต่ไม่ได้เป็นภาคีของข้อตกลงดังกล่าว ในกรณีนี้ให้นำมาตรา 30 วรรค 4 (b) มาใช้บังคับกับรัฐเหล่านี้ ซึ่งมาตรา 30 วรรค 4 กล่าวว่าในกรณีภาคีสัญญาลบก่อนไม่ใช่ภาคีทั้งหมดของสนธิสัญญาลบหลัง วรรค 4 (b) ระบุว่าในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เป็นภาคีสัญญาทั้งฉบับเดิมและฉบับหลัง และรัฐที่เป็นภาคีเฉพาะสนธิสัญญาลบฉบับหนึ่งแต่เพียงฉบับเดียว สนธิสัญญาที่จะนำมาใช้บังคับเกี่ยวกับสิทธิและข้อผูกพันของรัฐภาคีก็คือสนธิสัญญาที่ทั้ง 2 รัฐเป็นภาคีด้วยกัน

4. รัฐที่เข้าร่วมเป็นภาคีภายหลังจากข้อตกลงแก้ไขได้มีการบังคับใช้แล้ว หากมิได้แสดงความจำนงเป็นอย่างอื่นจะต้องถือว่าเป็น

ก. ภาคีสัญญาที่มีการแก้ไขและ

ข. เป็นภาคีสัญญาลบฉบับเดิมที่ไม่ได้แก้ไขในส่วนที่เกี่ยวกับภาคีสัญญาทั้งหมดที่ไม่ได้ผูกพันตามข้อตกลงที่แก้ไข

กรณีนี้อาจจะเกิดขึ้นได้เมื่อรัฐไม่ได้เป็นภาคีสัญญาเดิมแต่ขอเข้าร่วมในภายหลังหลังจากที่มีการแก้ไขสนธิสัญญาแล้ว หากรัฐที่เข้าร่วมไม่ได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่นจะต้องถือว่ารัฐที่เข้าร่วมเป็นภาคีของสนธิสัญญาทั้ง 2 ฉบับ ทั้งสนธิสัญญาลบฉบับเดิมและฉบับที่มีการแก้ไขแต่จะใช้ยืนยันกันได้สำหรับสนธิสัญญาลบฉบับเดิมก็เฉพาะในหมู่ภาคี สนธิสัญญาเดิมที่ไม่ผูกพันตามสนธิสัญญาที่มีการแก้ไข

นอกจากการแก้ไขโดยภาคีส่วนใหญ่หรือทั้งหมดแล้ว รัฐ 2 รัฐ หรือกว่านั้นของสนธิสัญญาหลายฝ่ายอาจต้องทำข้อตกลงแก้ไขปรับปรุงสนธิสัญญาเพื่อใช้ในการสัมพันธ์ระหว่างกันตามมาตรา 41 ถ้าสนธิสัญญากำหนดให้แก้ไขเช่นนั้นได้ หรือถ้าการแก้ไขดังกล่าวสนธิสัญญาไม่ได้ห้ามไว้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าการแก้ไขนั้น

ก. ไม่กระทบกระเทือนถึงการใช้สิทธิที่รัฐอื่นจะพึงมีตามสนธิสัญญาหรือกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติตามข้อผูกพันของรัฐอื่นตามสนธิสัญญาและ

ข. ต้องไม่กระทบต่อบทบัญญัติที่ไม่อาจยกเว้นได้ ซึ่งถ้ายกเว้นจะก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อการบรรลุผลสำเร็จของความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาทั้งหมด

นอกจากจะเป็นกรณีที่สนธิสัญญากำหนดให้แก้ไขได้หรือกรณีที่สนธิสัญญากำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ภาคดังกล่าวต้องแจ้งเจตจำนงของตนในการทำข้อตกลงแก้ไขซึ่งตนกระทำต่อสนธิสัญญาให้ภาคีอื่นทราบโดยทันที ดังกล่าวข้างต้นใช้เฉพาะการเข้าไปปรับปรุงสนธิสัญญาในวงจำกัดเฉพาะภาคี 2 รัฐหรือกว่านั้น แต่ไม่ใช่ภาคีทั้งหมด

โดยหลักทั่วไปเมื่อรัฐภาคีรัฐหนึ่งหรือหลายรัฐต้องการแก้ไขสนธิสัญญาก็อาจเป็นผู้ริเริ่มหรือองค์การระหว่างประเทศอาจจะกำหนดให้องค์กรของตนมีหน้าที่เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญา กระบวนการแก้ไขตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ ได้แก่สมัชชาใหญ่มีหน้าที่ในการจัดประชุมทั่วไปเพื่อแก้ไขกฎบัตรสนธิสัญญาหลายฝ่ายบางฉบับ เช่นสนธิสัญญาลดอาวุธได้มีข้อกำหนดให้มีการประชุมเป็นครั้งคราวระหว่างภาคีเพื่อพิจารณาแก้ไขสนธิสัญญาได้มีการประชุมในปี ค.ศ. 1975 พิจารณาแก้ไขการห้ามการแพร่ขยายกัมมันตภาพรังสีของอาวุธนิวเคลียร์ของสนธิสัญญาวันที่ 1 กรกฎาคม 1968 อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นดินใต้ทะเล มาตรา 155 กำหนดให้มีการพิจารณาการปฏิบัติงานทุก 5 ปี การแก้ไขสนธิสัญญาจะมีผลบังคับต่อเมื่อได้รับการให้สัตยาบันจาก 3 ใน 4 ของรัฐภาคี

ในกรณีสนธิสัญญา 2 ฝ่าย คู่กรณีก็ตกลงแก้ไขกันเอง

การแก้ไขสนธิสัญญาอาจจะกระทำในเวลาใดก็ได้ เมื่อภาคีเห็นชอบก็อาจเริ่มดำเนินการแก้ไข แต่สนธิสัญญาบางฉบับอาจกำหนดให้แก้ไขได้หลังจากพ้นระยะหนึ่งนับแต่สนธิสัญญามีผลบังคับใช้ทั้งนี้เพื่อจะให้เวลาแก่ภาคีได้ทราบข้อบกพร่องในการใช้สนธิสัญญาหรือเพื่อให้เวลาแก่สถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงทำให้มีความจำเป็นต้องแก้ไขสนธิสัญญา อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล มาตรา 312 กำหนดให้มีการแก้ไขได้เมื่อพ้นระยะเวลา 10 ปี นับจากรวันที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับ

การสืบทอดของรัฐตามสนธิสัญญา (States in respect of treaties)

การสืบทอดของรัฐหมายถึงสถานการณ์การเมืองในดินแดนหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปซึ่งอาจจะเกิดจากการยกดินแดนหนึ่งให้แก่ประเทศอื่นการ

รวมหลาย ๆ ประเทศเข้าเป็นประเทศเดียวกัน เช่น อิตาลี (Lombardie-Rome) หรือการแบ่งแยกประเทศหนึ่งออกเป็นหลายประเทศเช่น สหภาพโซเวียต แยกเป็นรัสเซีย ยูเครนและอื่น ๆ ออสเตรีย-ฮังการี แยกเป็นออสเตรีย และฮังการีหรือดินแดนโคโลนีที่ได้รับอิสรภาพเป็นรัฐ การรวมหรือการแบ่งแยกดังกล่าวอาจจะกระทำในรูปของสนธิสัญญาหรือการใช้กำลัง ถ้าเป็นการเปลี่ยนรัฐบาลในประเทศไม่มีผลใด ๆ ต่อสนธิสัญญาที่ประเทศนั้นได้ทำไว้ การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลก็ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดของรัฐตามสนธิสัญญาที่ได้ทำไว้ในเรื่องนี้ได้มีความคิดเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกันบางท่านเห็นว่ารัฐที่สืบทอดจะผูกพันก็ต่อเมื่อตนยินยอมบางท่านเช่น Lauterpacht เห็นว่าการสืบทอดมีลักษณะเหมือนกฎหมายแพ่งที่รัฐสืบทอดจะต้องผูกพันในสนธิสัญญาบางท่านเช่น Mac Neir เห็นว่าไม่มีหลักทั่วไปในเรื่องนี้แต่ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป โดยยึดหลักความยุติธรรม

มาตรา 29 อนุสัญญากรุงเวียนนาระบุว่า เว้นแต่สนธิสัญญาจะมีเจตจำนงเป็นอย่างอื่นหรือได้ตกลงเป็นอย่างอื่น สนธิสัญญาผูกพันรัฐภาคี แต่ละรัฐบนดินแดนทั้งหมดของรัฐนั้น แต่ถ้าดินแดนถูกเปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมทำให้กระทบกระเทือนผลของสนธิสัญญาด้วย มาตรา 28 อนุสัญญากรุงเวียนนาระบุว่าสนธิสัญญาที่ใช้อยู่ผูกพันคู่สัญญา และต้องปฏิบัติตามด้วยความสุจริตใจ ในกรณีรัฐที่สืบทอดเป็นรัฐที่สามเช่น อัลจีเรีย เคยเป็นจังหวัดหนึ่งของฝรั่งเศสต่อมาได้อิสระ อัลจีเรียจะต้องยอมรับสนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสทำไว้หรือไม่ มาตรา 34 บัญญัติว่าสนธิสัญญาไม่ก่อให้เกิดข้อผูกพันหรือสิทธิแก่รัฐอื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐนั้น

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาไม่ได้กล่าวถึง เรื่องการสืบทอดของรัฐตามสนธิสัญญาไว้ชัดเจน คณะกรรมาธิการกฎหมายระหว่างประเทศได้ร่างบทบัญญัติในเรื่องนี้เสร็จในปี ค.ศ. 1974 เสนอให้สมัชชาใหญ่สหประชาชาติพิจารณาสมัชชาใหญ่ได้จัดการประชุมทางการทูต ปี ค.ศ. 1977 พิจารณาร่างของคณะกรรมาธิการในที่สุดที่ประชุมได้ลงมติยอมรับอนุสัญญาว่าด้วยการสืบทอดของรัฐตามสนธิสัญญา วันที่ 23 สิงหาคม 1978 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1982 มีรัฐในโลกที่สามและรัฐในค่ายคอมมิวนิสต์ลงนามแล้ว 22 ประเทศอีก 5 ประเทศได้ให้สัตยาบันและขอเข้าร่วม

อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1978 พอสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์การสืบทอดของรัฐเกี่ยวกับสนธิสัญญาตามอนุสัญญานี้จะใช้บังคับเฉพาะการสืบทอดของรัฐที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ การสืบทอดของรัฐโดยการใช้กำลังซึ่งขัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติอนุสัญญานี้จะไม่ใช้บังคับ นอกจากนี้อนุสัญญานี้จะไม่มีผลย้อนหลังคือใช้เฉพาะการสืบทอดของรัฐที่เกิดขึ้นภายหลังอนุสัญญาใช้บังคับ ทั้งนี้เว้นแต่คู่กรณีจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น (มาตรา 7 วรรค 1) มาตรา 7 วรรค 2 กำหนดเป็นข้อยกเว้นว่า เมื่อมีการให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมรัฐอาจประกาศว่าจะใช้อนุสัญญาดับนี้กับการสืบทอดของตนที่เกิดขึ้นก่อนวันที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับได้ถ้าประกาศดังกล่าวจะมีผลย้อนรัฐผู้ลงนามหรือรัฐคู่สัญญาได้หากรัฐดังกล่าวยอมรับคำประกาศนั้น

มาตรา 8 ของอนุสัญญาได้กำหนดว่าการทำข้อตกลงเฉพาะเกี่ยวกับสืบทอดสนธิสัญญากับรัฐที่สามไม่ก่อให้เกิดความผูกพันทางกฎหมายระหว่างรัฐผู้สืบทอดกับรัฐที่สามที่เป็นภาคีของสนธิสัญญาที่ใช้กับดินแดนของรัฐผู้สืบทอดก่อนจะได้รับเอกราช เช่นฝรั่งเศสทำข้อตกลงกับอังกฤษเกี่ยวกับการสืบทอดสนธิสัญญาอัลจิเรียซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งของฝรั่งเศส ปฏิเสธไม่ยอมผูกพันกับอังกฤษในสนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสทำไว้เกี่ยวกับดินแดนของตนก่อนที่ตนได้รับเอกราช

อนุสัญญาดับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบทอดของรัฐตามทางปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาในรูปต่าง ๆ เช่น

1. ข้อตกลงการสืบทอดซึ่งอังกฤษถือปฏิบัติในกรณีที่ให้เมืองขึ้นต่าง ๆ เป็นอิสระ รัฐที่เป็นอิสระยอมผูกพันที่จะปฏิบัติตามสนธิสัญญาที่เคยใช้บังคับในดินแดนของตน ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ของรัฐที่เป็นอิสระที่จะให้สนธิสัญญามีผลต่อไป

ในกรณีสนธิสัญญาหลายฝ่าย การจดทะเบียนสนธิสัญญาสืบทอดต่อสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติยังไม่เพียงพอ รัฐใหม่จะต้องยืนยันเจตนารมณ์ของตนที่จะผูกพันสนธิสัญญาอีกครั้งหนึ่ง

2. รัฐที่สืบทอดมักจะประกาศฝ่ายเดียวแสดงเจตนารมณ์ที่จะผูกพันตามข้อตกลงที่กำหนดในสนธิสัญญา ซึ่งบางครั้งรัฐที่สืบทอดอาจจะกำหนดระยะเวลาที่ตนยินยอมให้สนธิสัญญาใช้บังคับในดินแดนของตนซึ่งอาจเป็น 1 ปี

หรือหลายปี เช่น Tanganyika ยินยอมให้สนธิสัญญา 2 ฝ่ายใช้บังคับในดินแดนของตนอีก 2 ปี มาตรา 90 อนุสัญญากรุงเวียนนาเกี่ยวกับการสืบทอดสนธิสัญญาระบุว่าถ้าพึงเพียงแต่คำประกาศฝ่ายเดียวของรัฐที่ยอมรับข้อผูกพันหรือสิทธิที่เกิดจากสนธิสัญญาที่ใช้กับดินแดนของตนหาเป็นเหตุก่อให้เกิดข้อผูกพันหรือสิทธิของรัฐที่สืบทอดไม่ การสืบทอดของรัฐในกรณีสนธิสัญญาจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยการสืบทอด

3. กรณีสนธิสัญญากำหนดการเข้าร่วมเป็นภาคีของรัฐที่สืบทอด มาตรา 10 อนุสัญญาบัญญัติว่าถ้าตามสนธิสัญญาของรัฐที่สืบทอดมีสิทธิในการเลือกเข้าเป็นภาคีตามสนธิสัญญานั้นได้ รัฐที่สืบทอดก็สามารถแจ้งการสืบทอดตามที่สนธิสัญญากำหนดไว้ได้ ในกรณีเช่นนี้รัฐผู้สืบทอดจะเข้าเป็นภาคีได้ก็ต่อเมื่อได้แสดงการยอมรับเป็นภาคีสถิตสนธิสัญญาเป็นลักษณะอักษร และโดยหลักการรัฐนั้นจะกลายเป็นภาคีสถิตสนธิสัญญานับจากวันสืบทอด ซึ่งทำให้การบังคับใช้สนธิสัญญาจะมีความต่อเนื่องไม่ขาดตอน จึงพอสรุปได้ว่าแม้ว่าสนธิสัญญากำหนดให้สิทธิรัฐที่สืบทอดในการเป็นภาคีสถิตสนธิสัญญา รัฐที่สืบทอดก็จะต้องแสดงเจตนายอมรับด้วยสอดคล้องกับมาตรา 34 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาซึ่งระบุว่าสนธิสัญญาไม่ก่อให้เกิดข้อผูกพันหรือสิทธิแก่รัฐที่สามโดยปราศจากการยินยอมของรัฐที่สาม

สนธิสัญญาเกี่ยวกับดินแดน

สนธิสัญญาเกี่ยวกับดินแดนคือสนธิสัญญาที่กำหนดเขตแดนหรือระบบกฎหมายเกี่ยวกับดินแดนซึ่งแม้ว่าจะมีการสืบทอดของรัฐแต่สนธิสัญญาที่กำหนดเขตแดนหรือระบบกฎหมายเกี่ยวกับดินแดน (เช่นให้ดินแดนนั้นเป็นกลางหรือให้สิทธิการผ่านแดน) ที่กำหนดโดยสนธิสัญญาจะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงจากการสืบทอดเพราะสนธิสัญญาประเภทนี้มีความจำเป็นต้องมีการต่อเนื่องแม้จะมีการสืบทอดก็ตามคณะกรรมการระหว่างประเทศก็ได้ยืนยันหลักการดังกล่าว

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญากำหนดเขตแดน อนุสัญญาเกี่ยวกับการสืบทอดได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้สอดคล้องกับทางปฏิบัติระหว่าง

ประเทศ มาตรา 3 ของกฎบัตรขององค์การเอกภาพอัฟริกันกำหนดว่าภาคีสมาชิกผูกพันที่จะเคารพดินแดนที่เป็นอยู่ในขณะที่ตนได้รับอิสรภาพ หลักการดังกล่าวได้รับการยืนยันจากมติที่ประชุมของประมุขของรัฐอัฟริกัน ที่ประชุม ณ กรุงไคโรอียิปต์ ในปี ค.ศ. 1964

มาตรา 11 อนุสัญญาระบุว่า การสืบทอดของรัฐไม่กระทบกระเทือนถึง ก. พรมแดนที่ได้ถูกกำหนดโดยสนธิสัญญา

ข. ข้อผูกพันและสิทธิที่กำหนดโดยสนธิสัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบ เขตแดน และยังรวมถึงสิทธิและข้อผูกพันที่มีต่อดินแดนอย่างถาวรซึ่งเป็น ประโยชน์ต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เช่น สิทธิการผ่านแดน การเลี้ยงสัตว์ การจับปลา นอกจากนั้น มาตรา 12 ของอนุสัญญายังกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อผูก พันและสิทธิในการใช้ประโยชน์หรือการจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์จาก ดินแดนอีกด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะประกันความต่อเนื่องของภาระ จำยอมบนดินแดนนั้นอันเป็นประโยชน์ของรัฐอื่นซึ่งดินแดนนั้นต้องยอมรับ เช่นการเดินทางเรือในเส้นทางเดินเรือระหว่างประเทศหรือการจัดตั้งเขต ปลอดทหารหรือเป็นกลางแต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงข้อผูกพันเกี่ยวกับสนธิสัญญา ตั้งฐานทัพในดินแดนนั้น ซึ่งหมายถึงรัฐที่สืบทอดอาจจะขอยกเลิกการตั้ง ฐานทัพในดินแดนของตนได้ และมาตรา 13 ระบุว่าข้อความในอนุสัญญานี้ จะไม่กระทบกระเทือนต่อหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ยอมรับ อำนาจอธิปไตยของทุกรัฐที่มีต่อทรัพยากร และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ของรัฐตนซึ่งหมายความว่าหากมีข้อความในอนุสัญญานี้ไปจำกัดสิทธิของ รัฐในการจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของตน ข้อความนั้นก็จะไม่มี ผลบังคับ เช่นห้ามคนในดินแดนนั้นจับปลาในเขตของตน

อนุสัญญากรุงเวียนนาฉบับนี้ได้กำหนดหลักการที่ใช้บังคับกับการ สืบทอดเป็นกรณี ๆ ไป ได้แก่

1. การสืบทอดของรัฐบนส่วนหนึ่งของดินแดน

กรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้ โดยผนวกดินแดนส่วนหนึ่งเข้ากับรัฐที่ดำรง อยู่แล้ว โดยดินแดนที่มาผนวกอาจจะเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของรัฐอื่นหรือ ดินแดนที่เคยอยู่ใต้ปกครองของรัฐนั้นมาก่อนโดยอาจเป็นรัฐได้อารักขา อาณานิคม ในกรณีนี้สนธิสัญญาที่รัฐนั้นได้ทำไว้ก็จะขยายใช้บังคับกับดินแดน

ที่เข้ามารวมใหม่ด้วย ในกรณีกลับกันถ้ารัฐนั้นเสียดินแดนส่วนหนึ่งไป สนธิสัญญาที่รัฐนั้นทำไว้ย่อมไม่มีผลใช้บังคับกับดินแดนที่เสียไปเว้นแต่มี ข้อตกลงเป็นอย่างอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือการบังคับใช้สนธิสัญญาดบน ดินแดนนั้นจะขัดต่อจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาแต่ ยังมีผลใช้บังคับกับดินแดนที่เหลืออยู่

2. กรณีที่มีการรวม 2 รัฐเข้าด้วยกันกลายเป็นรัฐเดียวเช่น ซีเรียและ อียิปต์เคยรวมกันในปี ค.ศ. 1958 Tanganyika และ Zanzibar รวมกันในปี ค.ศ. 1964 การรวมเยอรมันตะวันออกกับตะวันตกเมื่อ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1990 มาตรา 31 อนุสัญญาระบุว่าสนธิสัญญาที่มีผลใช้บังคับกับรัฐที่มารวมกัน ก็ยังมีผลใช้บังคับกับรัฐใหม่ แต่จะมีผลเฉพาะส่วนของดินแดนซึ่งสนธิ สัญญาใช้บังคับอยู่ในวันสืบทอดเท่านั้น (จะไม่บังคับไปถึงรัฐอีกฝ่ายที่เข้ามา รวมหรือรัฐใหม่ทั้งประเทศ) ทั้งนี้เว้นแต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น หรือการ บังคับใช้สนธิสัญญาจะขัดต่อจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อเงื่อนไขการบังคับใช้สนธิสัญญา

สำหรับสนธิสัญญาหลายฝ่าย รัฐที่สืบทอดอาจจะแจ้งให้ภาคีอื่นทราบว่า ตนจะใช้สนธิสัญญาบังคับแก่ดินแดนของตนทั้งหมด เว้นแต่การบังคับใช้ สนธิสัญญาจะขัดต่อจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาหรือก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อเงื่อนไขการบังคับตามสนธิสัญญา

ในกรณีสนธิสัญญายังไม่ใช้บังคับในวันสืบทอด รัฐใหม่จะเป็นผู้พิจารณา ว่าจะยอมรับสนธิสัญญานั้นหรือไม่สำหรับสนธิสัญญาที่มีแต่เพียงการลง นามโดยยังไม่มีทำให้สัตยาบันการยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบก็อยู่ใน อำนาจของรัฐใหม่ว่าจะให้ความยินยอมหรือไม่

3. กรณีที่รัฐแยกออกจากกัน เช่น อียิปต์-ซีเรีย รวมกันแต่ต่อมาแยก ออกจากกัน มาตรา 14 อนุสัญญากำหนดให้สนธิสัญญายังมีผลใช้บังคับกับ รัฐที่แยกตัวได้ต่อไป เว้นแต่สนธิสัญญาจะบังคับใช้เฉพาะส่วนหนึ่งของดินแดน เท่านั้น หรือมีข้อตกลงระหว่างรัฐที่แยกตัวเป็นอย่างอื่น หรือการบังคับใช้ สนธิสัญญาจะขัดต่อวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของสนธิสัญญา

4. รัฐที่เพิ่งได้รับเอกราช อนุสัญญาได้คำนึงถึงสิทธิอธิปไตยของรัฐ ที่เกิดขึ้นใหม่ และหลักการในการทำสนธิสัญญาที่จะต้องได้รับความยินยอม

จากคู่สัญญา จึงได้กำหนดว่ารัฐที่เกิดขึ้นใหม่จากการได้รับเอกราชไม่จำเป็นต้องผูกพันสนธิสัญญาที่ใช้บังคับอยู่หรือเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานั้น ด้วยเหตุผลเพียงว่า สนธิสัญญานั้นได้มีผลใช้บังคับเหนือดินแดนของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่อยู่แล้วในวันสืบทอด แต่ถักรัฐใหม่ต้องการเข้าเป็นภาคีหรือคู่สัญญาของสนธิสัญญาดังกล่าวก็ย่อมกระทำได้ สรุปว่ารัฐที่เพิ่งได้รับเอกราชมีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาเดิมได้

ในกรณีสนธิสัญญา 2 ฝ่าย มาตรา 24 อนุสัญญาระบุว่าสนธิสัญญาที่มีผลบังคับใช้ในดินแดนที่มีการสืบทอดของรัฐในวันที่มีการสืบทอดย่อมมีผลใช้บังคับระหว่างรัฐเอกราชใหม่ และรัฐภาคีอื่นในกรณี

ก. ถ้าหากตกลงกันชัดแจ้งให้เป็นเช่นนั้น

ข. ถ้าโดยเหตุผลจากการปฏิบัติทำให้พิจารณาได้ว่าการตกลงเช่นนั้น ในกรณีนี้สนธิสัญญาถือว่ามีผลบังคับใช้นับแต่วันที่มีการสืบทอด เว้นแต่จะมีเจตนาเป็นอย่างอื่น สนธิสัญญา 2 ฝ่ายจะมีผลใช้บังคับต่อเมื่อเกิดจากข้อตกลงแจ้งชัดของรัฐเอกราชใหม่กับรัฐภาคีอื่นหรือเกิดจากข้อตกลงโดยปริยายโดยพิจารณาจากการปฏิบัติของภาคี

จารีตประเพณีระหว่างประเทศ (International custom)

ธรรมเนียมศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ได้ระบุว่า จารีตประเพณีระหว่างประเทศเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับกฎหมายแพ่ง ที่หลักส่วนใหญ่มีที่มาจากจารีตประเพณี จารีตประเพณีระหว่างประเทศเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงได้หรือเลิกได้โดยการปฏิบัติหรือไม่รับปฏิบัติของรัฐต่าง ๆ การก่อให้เกิดเป็นจารีตประเพณีที่ยอมรับในกฎหมายระหว่างประเทศจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสองประการ คือ

1. การปฏิบัติ
2. การยอมรับ

1. การปฏิบัติ หมายถึงรัฐทั่วไปยอมรับปฏิบัติอย่างเดียวกันไม่เปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานพอสมควรสำหรับระยะเวลาเท่าใดไม่มีกำหนดแน่นอน แต่ก็คงจะต้องเป็นระยะเวลายาวนานพอควร และไม่มีประเทศใด

คัดค้าน แต่การปฏิบัติไม่จำเป็นจะต้องเป็นการปฏิบัติของรัฐทุกรัฐในโลก เพียงแต่เป็นการปฏิบัติของรัฐกลุ่มหนึ่งก็เพียงพอ

2. การยอมรับ⁽¹⁾ การจะเปลี่ยนการปฏิบัติให้เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศนั้น จะต้องได้รับการยอมรับการกระทำดังกล่าวจากสมาชิกสังคมระหว่างประเทศ คือรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศได้ตกลงยอมรับลักษณะบังคับของการปฏิบัติเช่นนั้น ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติ การที่รัฐหนึ่งยอมรับปฏิบัติแต่เพียงรัฐเดียวโดยรัฐอื่นไม่ยอมรับจะถือว่าเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศไม่ได้ แต่จารีตประเพณีระหว่างประเทศก็ไม่จำเป็นต้องยอมรับโดยทุกประเทศในโลก รัฐที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมระหว่างประเทศจะปฏิเสธจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่รัฐต่าง ๆ ยอมรับปฏิบัติมาก่อนไม่ได้

ในสมัยก่อน จารีตประเพณีถือว่าเป็นปฏิกิริยาที่สำคัญที่สุดของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศส่วนใหญ่ที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบันก็ยังเป็นไปในรูปจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เพราะแม้จะมีการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ไม่ปรากฏว่า มีสนธิสัญญาใดที่ทุกประเทศในโลกร่วมลงนามด้วย และสนธิสัญญาส่วนใหญ่ก็เป็นการรวบรวมเอาจารีตประเพณีมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปสนธิสัญญาเท่านั้น เช่น กฎหมายทะเล กฎหมายสงคราม (อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงคราม) จารีตประเพณีระหว่างประเทศแม้จะไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็มีลักษณะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ทุกประเทศต้องปฏิบัติตาม ประเทศใดไม่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ถือว่าจะผิดกฎหมายระหว่างประเทศ

จารีตประเพณีอาจจะแบ่งออกเป็น

1. จารีตประเพณีที่ใช้กันอยู่ทั่วไป คือใช้บังคับแล้วรัฐทุกรัฐซึ่งทั่วโลกยอมรับนับถือปฏิบัติ เช่น จารีตประเพณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับเอกสิทธิและความคุ้มกันทางการทูต

¹H.Kelsen. Theorie general du droit international contumier 1939. p. 253.

2. จารีตประเพณีท้องถิ่น หมายถึง มีการปฏิบัติในส่วนหนึ่งส่วนใดของโลก ซึ่งใช้บังคับแก่รัฐที่อยู่ในอาณาเขตนั้นเท่านั้น เช่น สัทธาโคบาร์ ซึ่งใช้อยู่ในทวีปอเมริกา มีหลักการว่ารัฐต่าง ๆ จะไม่ยอมรับรองรัฐบาลที่ตั้งขึ้นโดยการปฏิวัติหรือรัฐประหาร ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยตัดสินยอมรับจารีตประเพณีท้องถิ่นในคดีระหว่างโคลอมเบียกับเปรู โดยโคลอมเบียอ้างว่าเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศในทวีปอเมริกาเมื่อผู้ลี้ภัยทางการเมืองได้หนีเข้าไปอยู่ในสถานทูตของประเทศอื่นที่ตั้งอยู่ในที่เกิดเหตุ นั้น รัฐอันเหตุได้เกิดขึ้น จำต้องยอมให้สถานทูตใช้สิทธิพาส์ผู้ลี้ภัยออกไปได้อย่างปลอดภัย ศาลให้โคลอมเบียนำสืบว่าเป็นจารีตประเพณีท้องถิ่น แต่โคลอมเบียไม่นำสืบ ศาลยุติธรรมจึงไม่ยอมรับ

ในคดีสิทธิการจับปลานองนอร์เวย์ ศาลโลกได้พิพากษาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 1951 กล่าวว่า การจำกัดเขตความกว้างของน่านน้ำอาณาเขตเป็น 10 ไมล์ทะเล ในอาณาเขตสแกนดิเนเวียยังไม่ถือว่าเป็นจารีตประเพณีท้องถิ่น เพราะรัฐอื่น ๆ ในเขตนี้นั้นยังไม่รับปฏิบัติตาม

ปอเกิดของจารีตประเพณี

จารีตประเพณีระหว่างประเทศอาจเกิดจาก

1. เกิดจากจารีตประเพณีหรือกฎหมายภายในหรือคำตัดสินของศาลยุติธรรมของรัฐหนึ่ง แต่ประเทศอื่นเห็นว่าดี ก็นำหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติ จนนานเข้าก็กลายเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เช่น พระบรมราชโองการของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ค.ศ. 1681 เกี่ยวกับทะเลได้ถูกประเทศต่าง ๆ นำมาบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาเกี่ยวกับสงครามทางทะเล คำตัดสินของศาลทรัพย์สินของต่างประเทศต่าง ๆ ก็เป็นหลักการที่รัฐต่าง ๆ นำมาบัญญัติเกี่ยวกับสงครามทางทะเลเช่นกัน

2. เกิดจากสนธิสัญญาประเภทกฎหมาย คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการและคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาประเภทกฎหมายโดยปกติจะเป็นสนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างรัฐหลายรัฐ และมุ่งที่จะวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้อยู่ดื้อปฏิบัติ ซึ่งถ้าจำนวนรัฐที่ทำสัญญามีมาก รัฐอื่นก็อาจเห็นดีด้วย และรับไปปฏิบัติ

กลายเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศไปในที่สุด เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐเป็นกลางก็ถือเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ทุกประเทศต้องยึดถือปฏิบัติ สนธิสัญญาอชิงตัน ค.ศ. 1871 ในคดีอาลาบามา ได้วางหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐเป็นกลางและต่อมาได้นำบัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 13 ค.ศ. 1907 เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐเป็นกลางในสงครามทางทะเล

คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการและคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศก็มีบทบาทที่จะก่อให้เกิดจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้ คำตัดสินดังกล่าวรัฐต่าง ๆ ได้ยอมรับและยึดถือปฏิบัติตามในเวลาต่อมา คำตัดสินหลายเรื่องของศาลระหว่างประเทศได้มีการยอมรับเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศเช่นในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างประเทศของรัฐ การรับรองรัฐหรือรัฐบาล การตีความสนธิสัญญา เจื่อนไขในการอ้างกรรมสิทธิในดินแดนที่ไม่มีเจ้าของ เป็นต้น่าสังเกตว่าประเทศที่ยึดหลักกฎหมายจารีตประเพณีเช่นอังกฤษมีความโน้มเอียงที่จะถือว่า การให้คำแนะนำขององค์การระหว่างประเทศที่ลงมติโดยเอกฉันท์แม้ว่าจะมีผู้งดเว้นไม่ออกเสียงมีลักษณะเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เช่น มติที่ 1721 วันที่ 20 ธันวาคม 1961 เกี่ยวกับการใช้อวกาศรอบนอกเพื่อประโยชน์ทางสันติ จารีตประเพณีนี้อาจจะสูญสิ้นไปได้ถ้าเกิดมีจารีตประเพณีใหม่เข้ามาแทนที่

หลักกฎหมายทั่วไป (General Principles of Law)

ตามมาตรา 38 ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอาจพิจารณาได้ว่า หลักกฎหมายทั่วไปหมายถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายที่ได้รับการยอมรับจากประเทศศิวิไลซ์ทั้งหลายซึ่งหมายถึง

1. หลักเกณฑ์ทางกฎหมายทั่วไปที่ยอมรับและใช้บังคับอยู่ในกฎหมายภายในของรัฐทั้งหลายโดยบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในกฎหมายภายในของรัฐต่าง ๆ⁽¹⁾ หรือกฎหมายภายในของประเทศที่มีความเจริญในทางกฎหมาย

¹Ch. Rousseag. Droit international Public Recueil Sirey 1953 p. 70.

ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป อันอาจนำมาเป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัยคดีได้ เช่นหลักกฎหมายที่ว่าสัญญาจะต้องได้รับการปฏิบัติจากผู้ทำสัญญา การชดเชยค่าเสียหายที่ตนเป็นฝ่ายก่อให้เกิดขึ้น หลักความสุจริตใจ หลักกฎหมายปิดปาก นิติกรรมที่สมบูรณ์ต้องทำตามแบบของกฎหมายที่นิติกรรมนั้นได้ทำขึ้น ผู้รับโอนจะมีสิทธิดีกว่าผู้โอนไม่ได้

2. หลักการทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งรัฐต่าง ๆ ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไป โดยมีได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของรัฐอื่น ความเสมอภาคเท่าเทียมกันของรัฐไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก หลักการที่ว่า ก่อนที่จะเรื่องขึ้นสู่ศาลระหว่างประเทศต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลภายในจนถึงที่สุดเสียก่อน

หลักการทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศก็เกิดจากการที่รัฐต่าง ๆ ยอมรับคล้ายจารีตประเพณี แต่ยังไม่ถึงขั้นที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศคือไม่ได้เกิดขึ้นเพราะรัฐยอมรับปฏิบัติติดต่อกันมาเหมือนจารีตประเพณี เป็นแต่เพียงหลักการที่รัฐต่าง ๆ ยอมรับเพราะถือว่าชอบด้วยเหตุผล เมื่อมีคดีเกิดขึ้นและไม่มีสนธิสัญญาหรือจารีตประเพณีที่จะนำมาใช้พิจารณาคดีได้ ศาลก็จะนำหลักกฎหมายทั่วไปมาเป็นเครื่องวินิจฉัยคดี เคยมีคดีหลายคดีซึ่งศาลได้ใช้หลักกฎหมายทั่วไปเป็นแนวทางตัดสินคดี เช่น ตัวอย่างหลักกฎหมายปิดปาก คดีนี้เป็นคดีพิพาทระหว่างเดนมาร์กและนอร์เวย์ ใน ค.ศ. 1933 เกี่ยวกับสถานะการทางกฎหมายของเกาะกรีนแลนด์ตะวันออก ในปี ค.ศ. 1918 เกิดมีปัญหาเกี่ยวกับอริบไตเยนือ Spitzbergen ซึ่งกำลังจะนำปัญหานี้เข้าสู่ที่ประชุมที่ปารีส รัฐบาลเดนมาร์กได้ส่งทูตของตนให้คำรับรองต่อรัฐบาลนอร์เวย์ ว่ารัฐบาลเดนมาร์กจะไม่คัดค้านคำขอร้องของนอร์เวย์เกี่ยวกับอริบไตเยนือ Spitzbergen และขอทราบความเห็นของรัฐบาลนอร์เวย์เกี่ยวกับอริบไตเยนือดินแดนกรีนแลนด์ตะวันออก นาย Iblen รัฐมนตรีต่างประเทศนอร์เวย์ตอบว่า รัฐบาลนอร์เวย์จะไม่ก่อความยุ่งยากในการตกลงปัญหานี้ ต่อมานอร์เวย์ปฏิเสธ

ศาลพิพากษาว่า คำตอบของนาย Iblen ผูกพันรัฐบาลนอร์เวย์ โดยถือว่าคำตอบในลักษณะนี้เป็นกระทำโดยรัฐมนตรีต่างประเทศในนามของ

รัฐบาลเพื่อตอบคำขอร้องจากผู้แทนทางการทูตของรัฐต่างประเทศเกี่ยวกับ
ปัญหาในหน้าที่ของตนย่อมผูกพันประเทศของรัฐมนตรีนั้

ในคดีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา ศาลยุติธรรมระหว่าง
ประเทศได้ตัดสินชี้ขาด เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2505 ให้เขาพระวิหารตกเป็น
ของกัมพูชา โดยยกหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายปิดปาก ข้อเท็จจริง
ได้ความว่าทิวเขาพนมดงรักเป็นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับไทย ในขณะนั้น
ฝรั่งเศสซึ่งเป็นรัฐอารักขาของกัมพูชาได้ทำสนธิสัญญากับประเทศไทยหลาย
ฉบับ สัญญาฉบับหนึ่งลงวันที่ 13 กรกฎาคม 1904 ระบุว่า “พรมแดนที่เป็น
ปัญหาให้ถือเอาสันปันน้ำเป็นเขตและให้ตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดนทำ
การสำรวจพื้นที่แถบนั้น” ในปี ค.ศ. 1907 ประเทศไทยได้ขอให้ฝรั่งเศสทำ
แผนที่พรมแดนซึ่งฝรั่งเศสได้จัดและส่งไปให้ไทย ในปี ค.ศ. 1908 โดยฝรั่งเศส
ลากเส้นเอาเขาพระวิหารมาอยู่ในเขตแดนของกัมพูชา และขณะนั้นฝ่ายไทยก็
ไม่ได้ทำการคัดค้านแต่อย่างใด เมื่อเกิดคดีขึ้นกัมพูชาได้อ้างแผนที่ดังกล่าว
ประเทศไทยได้แย้งว่าแผนที่ดังกล่าวไทยไม่เคยตอบรับรองเป็นทางการเพราะ
แผนที่ฉบับนั้นมิได้ถือสันปันน้ำเป็นเขตแดนตามที่ได้ตกลงกัน ศาลได้พิจารณา
โดยอ้างหลักกฎหมายปิดปากว่า แม้ฝ่ายไทยจะไม่ได้ตอบรับแผนที่เป็นทางการ
แต่ก็ได้รับแผนที่นี้ไว้โดยไม่ได้คัดค้านในเวลาอันสมควร และในปี ค.ศ. 1937
กรมแผนที่เองได้ทำแผนที่โดยให้เขาพระวิหารอยู่ในเขตกัมพูชา อนึ่งในการ
เจรจาที่มีขึ้นที่กรุงวอชิงตันไทยก็ไม่ได้คัดค้านเรื่องนี้แต่อย่างใด ศาลจึงถือว่า
ฝ่ายไทยได้อนยอมรับโดยปริยาย และยอมรับว่าฝรั่งเศสมีอำนาจอธิปไตยเหนือ
เขาพระวิหารเป็นเวลานานถึง 50 ปีมาแล้ว ตามหลักกฏด้วยหลักกฎหมายทั่วไป
เกี่ยวกับกฎหมายปิดปาก

คำพิพากษาของศาล

ศาลพิพากษาของศาลมีอิทธิพลในการสร้างหลักกฎหมายภายใน
อย่างมาก กฎหมายปกครองฝรั่งเศสมีที่มาส่วนใหญ่จากคำพิพากษาของศาล
แต่สำหรับกฎหมายระหว่างประเทศ คำพิพากษาของศาลยังไม่ถือว่าเป็นกฎหมาย
ระหว่างประเทศ ศาลระหว่างประเทศเพียงแต่นำหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

มาบังคับใช้ในการตัดสินคดี แต่ไม่สามารถสร้างหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศได้ มาตรา 38 ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศระบุว่า คำพิพากษาของศาลเป็นเครื่องช่วยให้ศาลวินิจฉัยหลักกฎหมาย ผู้พิพากษามีหน้าที่แต่เพียงนำหลักกฎหมายมาใช้วินิจฉัยคดีโดยไม่สามารถสร้างหลักกฎหมายใหม่ได้ อีกทั้งศาลไม่จำเป็นจะต้องตัดสินคดีตามคำพิพากษาค้างก่อน ถึงกระนั้นก็ตามคำพิพากษาของศาลก็มีบทบาทในการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศโดยทางอ้อม ในกรณีดังนี้

1. ในการใช้หลักกฎหมายบังคับคดี ผู้พิพากษาอาจจะต้องตีความตัวบทกฎหมายซึ่งสามารถถือเป็นหลักกฎหมายในการบังคับคดีในครั้งต่อไปได้

2. ในบางกรณีศาลอนุญาโตตุลาการหรือศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอาจจะได้รับมอบหมายจาก คู่คดีให้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมาใหม่ เช่นในคดีระหว่างอังกฤษกับสหรัฐเกี่ยวกับการล่าแมวน้ำในทะเล Behring เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1893 ศาลอนุญาโตตุลาการได้รับมอบหมายจากคู่พิพาทให้วางหลักกฎหมายในการจับแมวน้ำเพื่อป้องกันแมวน้ำสูญพันธุ์ ซึ่งต่อมารัฐอื่น ๆ ก็ปฏิบัติตาม ในปัจจุบันศาลปกครองขององค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ บางทีก็ได้รับมอบอำนาจให้สร้างหลักกฎหมายขึ้นมาใช้ในการบังคับคดี เช่น ศาลปกครองขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ

3. แต่เดิมมาศาลระหว่างประเทศมักจะยึดถือคำพิพากษาค้างก่อน ๆ เป็นมาตรฐานในการพิจารณาคดี และความคิดที่จะเคารพคำพิพากษาของศาลในปัจจุบันก็มีแนวโน้มจะมีมากขึ้น ในการพิจารณาคดี German interest in Silesia ซึ่งคดีนี้เคยมีชาวพื้นเมืองนำคดีขึ้นสู่ศาลโลกมาแล้ว แต่ต่อมาได้เกิดคดีทำนองเดียวกันนี้ขึ้นมาอีก ศาลโลกเห็นว่าควรใช้คำตัดสินเก่า ถ้าศาลโลกนำคำพิพากษาเก่า ๆ มาใช้พิจารณาคดีในคดีที่เหมือนกัน คำพิพากษาของศาลก็อาจจะกลายเป็นบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศไปในที่สุด แม้แต่บางครั้งเมื่อมีคดีเกิดขึ้น และศาลโลกไม่มีหลักในการพิจารณาก็อาจจะใช้คำพิพากษาของศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งมาเป็นเครื่องวินิจฉัยได้เช่น ศาลโลกอาจจะใช้คำพิพากษาของศาลอังกฤษ ก็ได้พิพากษาอย่างเดียวกันในคดีทำนองเดียวกันมาตลอด เกี่ยวกับกฎหมายทะเลมาเป็นหลักในการพิจารณาคดีที่ขึ้นสู่ศาลโลกได้ เพราะถือว่าอังกฤษเชี่ยวชาญในทางกฎหมายทะเล

ความเห็นของนักนิติศาสตร์

มาตรา 38 ธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ระบุว่า “คำสอนของผู้เผยแพร่ที่มีคุณวุฒิสูงสุดแห่งประเทศต่าง ๆ ในฐานะเป็นเครื่องช่วยให้ศาลวินิจฉัยหลักกฎหมาย” ซึ่งหมายความว่าความเห็นของนักนิติศาสตร์ไม่ได้บัญญัติหลักกฎหมายระหว่างประเทศแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงเครื่องช่วยให้ศาลวินิจฉัยหลักกฎหมาย ซึ่งกระนั้นก็ดีความเห็นของนักนิติศาสตร์ก็ยังมีอิทธิพลในการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศ และในการตัดสินคดีของศาลระหว่างประเทศอีกทั้งส่วนใหญ่ นักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมักจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ร่างกฎหมายระหว่างประเทศหรือเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลในการวางหลักเกณฑ์กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษขององค์การระหว่างประเทศ เป็นอนุญาโตตุลาการหรือเป็นผู้พิพากษาของศาลโลกความเห็นหรือการเสนอแนะของนักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมักจะได้รับทำให้ความสนใจจากรัฐบาลต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ เช่น Gilbert Gidel มีอิทธิพลอย่างมากในการร่างกฎหมายทะเลตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงการประชุมกฎหมายทะเลที่เจนีวา ในปี ค.ศ. 1958⁽¹⁾ นอกจากนั้นยังมีสถาบันทางวิชาการกฎหมายระหว่างประเทศอีกมากที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้รวบรวมผู้ทรงคุณวุฒิในด้านกฎหมายระหว่างประเทศและมีบทบาทในการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศด้วย เช่น สถาบันกฎหมายระหว่างประเทศตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1873 สถาบันอเมริกันเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1912

อาจจะสรุปได้ว่า แม้ความเห็นของนักนิติศาสตร์จะไม่ใช่อำนาจของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างแท้จริง แต่การเสนอแนะหรือการตีความต่าง ๆ ของนักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงก็อาจมีส่วนช่วยให้ผู้พิพากษาศาลโลก หรือประเทศต่าง ๆ เห็นชอบด้วย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจถือได้ว่า นักนิติศาสตร์เหล่านั้นมีส่วนช่วยบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศในทางอ้อม

¹J.P. François, L' influence de la doctrine des publicistes sur le développement du droit international in Melanges Gidel Paris sirey 1961.

ความเห็นของนักนิติศาสตร์จะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลและชื่อเสียงของนักนิติศาสตร์แต่ละท่านนั้น

ความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่ประเทศต่าง ๆ ยอมรับได้แก่

1. Grotius เขียนหนังสือชื่อ The Law of War and Peace และ Mare liberum เกี่ยวกับเสรีภาพของทะเลหลวง
2. Puffendorf ค.ศ. 1632 เขียนหนังสือชื่อ Jus naturae et gentium
3. Bynkershock ค.ศ. 1673-1734 เขียนหนังสือชื่อ Questionest Juris Publici
4. Vattel ค.ศ. 1714-1767 เขียนหนังสือว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ ค.ศ. 1758

หลักความยุติธรรม

มาตรา 38 ธรรมนูญศาลระหว่างประเทศระบุว่า ศาลอาจวินิจฉัยคดีโดยอาศัยหลักความยุติธรรมและความรู้สึกผิดชอบอันดี หากคู่ความตกลงให้ปฏิบัติเช่นนั้น หลักความยุติธรรมเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นรองลงมาจากสนธิสัญญาและจารีตประเพณี เพราะผู้พิพากษาจะพิพากษาโดยยึดหลักความยุติธรรมก็ต่อเมื่อไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศที่จะถือเป็นหลักในการพิจารณาคดีได้ และคู่กรณียินยอมให้ศาลนำหลักความยุติธรรมมาใช้แทนได้ แต่ถึงกระนั้นหลักความยุติธรรมก็ยังถือว่าเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะบางกรณีหลักกฎหมายเคลือบคลุมไม่ชัดเจน หรือเพราะความจำเป็นที่จะต้องปรับหลักกฎหมายให้สอดคล้องกับความจำเป็นทางวิวัฒนาการของสังคมระหว่างประเทศ ผู้พิพากษาของศาลระหว่างประเทศก็อาจจะพิจารณาคดีได้โดยยึดหลักความยุติธรรม แต่ต้องได้รับการยินยอมจากคู่กรณี อีกทั้งต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ในกรณีการกำหนดชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐที่ได้รับความเสียหาย หรือการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดแก่ชนต่างชาติต่างประเทศในกรณีเกิดสงครามกลางเมือง ซึ่งศาลอาจจะใช้หลักความยุติธรรมนำมาพิจารณาคดีได้